

KESKKONNAAMET

KORRALDUS

Veeloa pikendamisest keeldumine

1. OTSUS

Võttes aluseks keskkonnaseadustiku üldosa seaduse (KeÜS) § 52 lg 1 p-d 4 ja 6, looduskaitseaduse (LKS) § 32 lg 2 ja § 51 lg 1, veeseaduse (VeeS) §-d 191 lg 1, 192 lg 1 ja § 279 lg 2, haldusmenetluse seaduse (HMS) § 61 lg 1, samuti haldusmenetluse käigus Keskkonnaametile teatavaks saanud teabe, Keskkonnaamet otsustab:

1.1. Keelduda veeloa nr L.VT.HA-171918, mis oli antud Wooluvabrik OÜ-le Jägala jõe paisutamiseks Linnamäe paisul ja hüdroenergiast elektrienergia tootmiseks Linnamäe hüdroelektrijaamas Muinaslinna tee 5 kinnistul Jõesuu külas Jõelähtme vallas Harjumaal, pikendamisest.

1.2. Avalikustada veeloa pikendamisest keeldumise otsus ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded.

1.3. Korraldus jõustub teatavaks tegemisel Wooluvabrik OÜ-le.

Otsust on võimalik vaidlustada 30 päeva jooksul teatavaks tegemisest, esitades vaide haldusakti andjale haldusmenetluse seaduses sätestatud korras või kaebuse halduskohtule halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras.

2. ASJAOLUD

2.1. Keskkonnaamet (edaspidi *KeA*) on 15.01.2008 andnud veeloa nr L.VT.HA-171918 Jägala jõe paisutamiseks Linnamäe paisul ja hüdroenergiast elektrienergia tootmiseks Linnamäe hüdroelektrijaamas Muinaslinna tee 5 kinnistul Jõesuu külas Jõelähtme vallas Harjumaal. Veeloa kehtivust on korduvalt pikendanud, viimati 08.12.2022 korraldusega nr DM-121712-8 „Keskkonnaloa nr L.VT.HA-171918 pikendamise korraldus“ kuni uue veeloa andmise või andmisest keeldumise otsuse tegemiseni, kuid mitte kauemaks kui 31.12.2024¹.

2.2. KeA keeldus 26.07.2024 korraldusega nr DM-115314-45 (edaspidi *26.07.2024 korraldus*) uue veeloa andmisest ja tunnistas kehtetuks Wooluvabrik OÜ (edaspidi *WV*) veeloa nr L.VT.HA-171918 (edaspidi ka *olemasolev veeluba*). KeA 26.07.2024 korraldus jõustus teatavaks tegemisest.

¹ Registreeritud keskkonnaotsuste infosüsteemis KOTKAS (edaspidi *KOTKAS*), 08.12.2022 nr DM-121712-8 all.

2.3. 02.08.2024 esitas WV Tallinna Halduskohtule kaebuse.² Kaebuses palus WV muuhulgas tühistada KeA 26.07.2024 korralduse ja saata asi KeA-le uueks otsustamiseks ning rahuldada esialgse õiguskaitse (edaspidi *EÕK*) taotluse ja peatada KeA 26.07.2024 korralduse kehtivus kuni vastavas haldusasjas kohtuotsuse jõustumiseni.

2.4. Tallinna Halduskohus rahuldab 08.08.2024 määrusega WV EÕK taotluse ning peatas Keskkonnaameti 26.07.2024 korralduse kehtivuse haldusasjas nr 3-24-2250 tehtud kohtulahendi jõustumiseni.

2.5. KeA teavitas 12.08.2024 kirjaga nr DM-129377-1 WV, et Tallinna Halduskohtu 08.08.2024 määruse alusel haldusasjas nr 3-24-2250 on 26.07.2024 korralduse kehtivus peatatud, mille tõttu muutus kehtivaks olemasolev veeluba kuni 31.12.2024.

2.6. WV esitas KeA-le 13.09.2024 taotluse olemasoleva veeloa muutmiseks, st kehtivuse pikendamiseks kuni 31.12.2027³.

2.7. KeA võttis 04.10.2024⁴ taotluse menetlusse.

2.8. Eesti Metsa Abiks MTÜ avaldas 04.10.2024⁵ soovi olla menetlusse kaasatud.

2.9. Jõelähtme Vallavalitsus palus 08.10.2024⁶ pikendada arvamuse esitamise tähtaega.

2.10. KeA täpsustas 08.10.2024⁷ menetlusse võtmise kirjas viidet menetluse numbrile Kotkases.

2.11. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (edaspidi *MKM*) 08.10.2024⁸ soovis, et MKM jäetakse edaspidi Linnamäe menetlusosaliste nimekirjast välja kuna Vabariigi Valitsuse seaduse § 61 lg 1 ja § 105¹⁹ lg 3 alusel on alates 01.07.2023 taastuenergia arendamise kiirendamise ja taastuenergiaprojektide elluviimise koordineerimise valdkond MKM-lt üle antud Kliimaministeeriumile.

2.12. Advokaadibüroo WALLESS OÜ esitas 18.10.2024⁹ mittetulundusühingu Jägala Kalateed nimel arvamuse ja vastuväited veeloa pikendamise taotlusele.

2.13. KeA pikendas 24.10.2024¹⁰ kirjaga Jõelähtme Vallavalitsuse arvamuse andmise tähtaega kuni 15.11.2024.

2.14. KeA edastas 30.10.2024¹¹ veeloa pikendamisest keeldumise otsuse eelnõu tutvumiseks ja arvamuse avaldamiseks.

² Haldusasi nr 3-24-2250

³ Registreeritud KOTKAS, 13.09.2024 nr DM-129633-1 all.

⁴ Registreeritud KOTKAS, 04.10.2024 nr DM-129633-2, DM-129633-3 ja DM-129633-4 all.

⁵ Registreeritud KOTKAS, 08.10.2024 nr DM-129633-5 all.

⁶ Registreeritud KOTKAS, 08.10.2024 nr DM-129633-6 all.

⁷ Registreeritud KOTKAS, 08.10.2024 nr DM-129633-7 all.

⁸ Registreeritud KOTKAS, 09.10.2024 nr DM-129633-8 all.

⁹ Registreeritud KOTKAS, 21.10.2024 nr DM-129633-9 all.

¹⁰ Registreeritud KOTKAS, 24.10.2024 nr DM-129633-10 all.

¹¹ Registreeritud KOTKAS, 30.10.2024 nr DM-129633-11 ja DM-129633-12 all.

2.15. Kliimaministeerium andis 11.11.2024¹² teada, et neil ei ole veeloa pikendamisest keeldumise otsuse eelnõule kommentaare.

2.16. Muinsuskaitseamet edastas 15.11.2024¹³ kirjaga nr 1.1-7/2009-3 arvamuse veeloa pikendamisest keeldumise otsuse eelnõu kohta.

2.17. Wooluvabrik OÜ edastas 15.11.2024¹⁴ seisukoha veeloa pikendamisest keeldumise otsuse eelnõu kohta.

2.18. Jõelähtme Vallavalitsus edastas 15.11.2024¹⁵ kirjaga nr 7-8/4757-3 seisukoha taotluse ja veeloa pikendamisest keeldumise otsuse eelnõu kohta.

2.19. Veeloa muutmise keeldumise otsuse eelnõu avalikustamine ning menetlusosaliste teavitamine

KeA viib käesoleva veeloa menetluse läbi avatud menetlusena. KeA teavitas veeloa pikendamisest keeldumise otsuse eelnõu valmimisest 30.10.2024 ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded ja edastas selle 30.10.2024 menetlusosalistele arvamuste/vastuväidete esitamiseks (HMS § 48 lg 1, § 49 lg 1).

HMS § 40 lg 1 kohaselt peab haldusorgan enne haldusakti andmist andma menetlusosalisele võimaluse esitada kirjalikus, suulises või muus sobivas vormis asja kohta oma arvamuse ja vastuväited.

KeA tegi ettepaneku asja arutamiseks mitte läbi viia avalikku istungit.
Esitatud arvamused ja vastuväited on käsitletud korralduse p 3.5. Ärakuulamine.

2.20. Veeloa muutmise keeldumise otsusest teavitamine

Veeloa muutmise keeldumise otsus toimetatakse taotlejale ja teistele isikutele, kelle õigusi veeloa muutmise keeldumise otsus piirab, kätte keskkonnaloa andja poolt postiga või elektrooniliselt (KeÜS § 58 lg 1, HMS § 25–30).

Tulenevalt eeltoodust toimetab KeA veeloa muutmise keeldumise otsuse menetlusosalistele postiga või elektrooniliselt.

¹² Registreeritud KOTKAS, 13.11.2024 nr DM-129633-13 all.

¹³ Registreeritud KOTKAS, 18.11.2024 nr DM-129633-14 all.

¹⁴ Registreeritud KOTKAS, 19.11.2024 nr DM-129633-16 all.

¹⁵ Registreeritud KOTKAS, 19.11.2024 nr DM-129633-15 all.

3. KAALUTLUSED

3.1. Lähteseisukohad

3.1.1. KeA märgib, et veeloa kehtivuse lõppedes hindab loa andja veeloa taotluse lahendamisel igakordselt taotleja kava veekogu paisutada ja hüdroenergiat kasutada ning hindab igakordselt veeloa muutmise keeldumise aluseid. Loa andja otsustab veeloa muutmise, hinnates konkreetset kujunenud olukorda kehtiva õigusruumi alusel. Samuti vaatab loa andja üle loa taotleja õigused, kohustused ning võimalikud seatavad piirangud. Loa andja teeb veeloa muutmise otsuse lähtudes taotluses esitatud teabest, vee erikasutust ja kaitset sätestavatest õigusaktidest, taotluse kohta esitatud seisukohtadest ja muudest menetletavas asjas olulise tähendusega asjaoludest.

3.1.2. WV taotleb veeloa pikendamist Linnamäe paisul Jägala jõe paisutamiseks ja hüdroenergiast elektrienergia tootmiseks kuni 31.12.2027.

3.1.3. Jägala jõgi kuulub keskkonnaministri 15.06.2004 määruse nr 73 „Lõhe, jõforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistu“ (edaspidi *määrus nr 73*) § 2 p 20 alusel Jägala joast suubumiseni Soome lahte lõhe, jõforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistusse. Linnamäe pais asub nimetatud jõelõigul, seega tuleb tegevuste kavandamisel lähtuda looduskaitseaduse (edaspidi *LKS*) § 51 lg 1, mille kohaselt on lõhe, jõforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaigana kinnitatud veekogul keelatud olemasolevate paisude rekonstrueerimine ulatuses, mis tõstab veetaset, samuti uute paisude rajamine ning loodusliku sängi ja veerežiimi muutmine. *LKS* § 51 lg 1¹ sätestab erisuse, mille alusel on *LKS* § 51 lg 1 nimetatud veekogul või selle lõigul loodusliku sängi, veerežiimi ning veetaseme muutmine paisude rekonstrueerimisel lubatud üksnes juhul, kui sellega parandatakse kalade kudemisvõimalusi.

3.1.4. VeeS § 174 lg 3 sätestab, et *LKS* § 51 lg 2 alusel lõhe, jõforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaigana määratud veekogule või selle lõigule ehitatud paisul peab paisu omanik või valdaja tagama kalade läbipääsu nii paisust üles- kui ka allavoolu. Linnamäe pais on kaladele ületamatu rändetõke. WV ei ole VeeS-st tulenevat kohustust, tagada kalade läbipääs paisust üles- ja allavoolu, tänaseni täitnud.

3.1.5. Jägala jõe ja Jõelähtme jõe¹⁶ alamjooks¹⁷ on Vabariigi Valitsuse 16.06.2005 määruse nr 144 „Hoiualade kaitse alla võtmine Harju maakonnas“ (edaspidi *määrus nr 144*) § 1 lg 1 p 1 kohaselt Jägala jõe hoiuala, mille kaitse-eesmärk on loodusdirektiivi II lisas nimetatud liikide – hariliku võldase (*Cottus gobio*), jõesilmu (*Lampetra fluviatilis*) ja lõhe (*Salmo salar*) elupaikade ning loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüübi – jõgede ja ojade (3260) kaitse. Natura 2000 võrgustiku alade kaitse-eesmärgid on sätestatud *LKS* § 69 lg-s 3 ja Vabariigi Valitsuse 05.08.2004 korralduses nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri“ (edaspidi *korraldus nr 615*). Korralduse nr 615 lisa 1 p 2, ap 56 alusel kuulub Jägala jõe hoiuala Jägala loodusala¹⁸ nime all Natura 2000 võrgustiku alade koosseisu. Jägala loodusala kaitse-eesmärgiks on lisaks Jägala jõe hoiuala kaitse-eesmärkideks olevate liikide isendite elupaikadele ja elupaigatüübile kaitsta järgmiste liikide isendite elupaiku: saarmas (*Lutra lutra*) ja paksukojaline jõekarp (*Unio crassus*).

¹⁶ Keskkonnaregistrikood VEE1087900.

¹⁷ Jägala jõe hoiuala; keskkonnaregistrikood KLO2000001.

¹⁸ Keskkonnaregistrikood RAH0000040; ala kood EE0010150.

3.1.6. Pinnavee, rannikuvee ja põhjavee kaitse raamistik on kehtestatud veepoliitika raamdirektiivis¹⁹ (edaspidi *VRD*), mis on üle võetud VeeS-ga. Pinnavee kaitse eesmärk on pinnaveekogumite, sealhulgas tehisveekogumite, tugevasti muudetud veekogumite ning pinnaveekogumiga hõlmamata veekogude, vähemalt hea seisund ning pinnavee kaitse eesmärgi saavutamiseks tuleb vältida pinnaveekogumite ökoloogilise ja keemilise seisundi halvenemist (VeeS § 32 lg 1 ja § 33 lg 1).

3.1.7. Linnamäe pais on kultuuriministri 21.12.2016 käskkirjaga nr 180 „Linnamäe hüdroelektrijaama paisu kultuurimälestiseks tunnistamine“ tunnistatud kultuurimälestiseks²⁰. Lisaks kultuuriministri 18.12.2020 käskkirja nr 190 „Asulakohtade ja muistsete põllujäänuste kultuurimälestiseks tunnistamine ning ühise kaitsevööndi kehtestamine“ (edaspidi *käskkiri nr 190*) p-ga 4 kehtestati mälestistele ühine kaitsevöönd, kuhu sisse arvati ka Linnamäe paisjärv. Põhjalikumalt on kultuurimälestise teemat käsitletud Natura erandi hindamine aruande²¹ p-s 2.2.2 ning siinkohal üle kordama ei hakata.

3.2. Veeloa muutmisest keeldumise alused

KeÜS § 59 lg 4 järgi vaatab veeloa andja veeloa muutmise taotluse läbi veeloa andmiseks sätestatud korras. VeeS § 192 lg 1 ja KeÜS § 52 lg 1 p 4 alusel keeldub keskkonnanaloo andja keskkonnanaloo muutmisest, kui kavandatav tegevus ei vasta õigusaktidega sätestatud nõuetele ning VeeS § 192 lg 1 ja KeÜS § 52 lg 1 p 6 kohaselt, kui tegevusega kaasneb keskkonnanahet, mida ei ole võimalik vältida, välja arvatud juhul, kui huvi keskkonnanaloo andmiseks on ülekaalukas ja tegevusel puudub mõistlik alternatiiv ning on võetud kasutusele ohu vähendamise meetmed.

VeeS § 279 lg 2 sätestab, et VeeS kuni 2013. aasta 31. detsembrini kehtinud redaktsiooni alusel antud tähtajalise vee erikasutusloa puhul ei või muuta tähtaega, välja arvatud olemasoleva vee erikasutusloa pikendamise korral põhjendatud taotluse alusel kuni uue veeloa andmise otsustamiseni. Seega saab 2013. aasta 31. detsembrini kehtinud redaktsiooni alusel antud tähtajalist vee erikasutusluba pikendada üksnes juhul, kui esitatud on pikendamiseks põhjendatud taotlus ning uue veeloa andmise üle ei ole veel otsustatud. Keskkonnaamet on keeldunud 26.07.2024 korraldusega uue veeloa andmisest. Tallinna Halduskohus on 08.08.2024 määrusega haldusasjas nr 3-24-2250 peatanud EÕK korras 26.07.2024 korralduse kehtivuse kuni haldusasjas nr 3-24-2250 tehtud kohtulahendi jõustumiseni. EÕK korras 26.07.2024 korralduse kehtivuse peatamine ei kohusta KeA-d olemasolevat veeluba pikendama ega välista olemasoleva veeloa pikendamata jätmist. Seega tuleb KeA-l hinnata veeloa pikendamise taotluse põhjendatust. Juhul, kui veeloa pikendamise taotlus ei ole põhjendatud, ei ole veeloa pikendamine lubatav.

¹⁹Veepoliitika raamdirektiiv on kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:02000L0060-20141120&from=EN> (06.02.2024).

²⁰ Kultuurimälestiste register, registrinumber 30418.

²¹ Natura erandi hindamise aruanne on kinnitatud DHS-s 05.04.2024 nr 1-21/24/6 all ning on kättesaadav <https://adr.envir.ee/et/document.html?id=d9ed2cd4-22c5-4d19-8d37-e992ddb5d94e>.

3.3. Veeloa pikendamisest keeldumise põhjendused

KeA keeldus 26.07.2024 korraldusega uue veeloa andmisest ja tunnistas kehtetuks WV olemasoleva veeloa. Kohus on EÕK korras 26.07.2024 korralduse kehtivuse peatanud ning selle tulemusena olemasolev veeluba kehtib. See aga ei välista veeloa pikendamise taotluse menetluses muuhulgas 26.07.2024 korralduse andmise menetluses hinnatud asjaoludele ja tõenditele tuginemist ning samadele järeldustele jõudmist.

Veeloa pikendamise otsustamine on KeA kaalutusotsus, mille raames arvestab KeA menetluses tähtsust omavaid asjaolusid. HMS § 4 lg 2 kohaselt tuleb kaalutusõigust teostada kooskõlas volituse piiride, kaalutusõiguse eesmärgi ning õiguse üldpõhimõtetega, arvestades olulisi asjaolusid ning kaaludes põhjendatud huve. KeA lähtub seejuures HMS §-s 6 sätestatud uurimis põhimõttest, mille kohaselt on kohustatud välja selgitama menetletavas asjas olulise tähendusega asjaolud ja vajaduse korral koguma selleks tõendeid oma algatusel. Seega tuleb KeA-l hinnata asjaolusid ja tõendeid kogumis ning on põhjendatud arvestada muuhulgas 26.07.2024 korralduse andmise menetluses hinnatud asjaolude ja tõenditega. KeA on seisukohal, et veeloa pikendamisest tuleb keelduda järgmistel põhjustel.

3.3.2. Negatiivsest mõjust vee-elupaikadele ja –elustikule, sh Jägala loodusala kaitse-eesmärkidele

3.3.2.1. Paisutamine ja hüdroenergia kasutamine avaldavad negatiivset mõju vee-elupaikadele ja elustikule. Esmane ebasoodne mõju Natura elupaigatüübile jõed ja ojad (3260) ja vee-elustikule avaldub Jägala jõe tõkestamises ja paisutamises Linnamäe paisul, kuna sellega kaasneb kalastiku vaba liikumise tõkestamine paisust üles- ja allavoolu, u 5 ha suuruse väärtusliku (kärastikulise) jõelise elupaiga uputamine paisjärve alla ja uputatud alale setete kuhjumine ning paisu purunemisest või vee allalaskmisest tulenev settereostuse oht. Paisjärve alla jäävad olulised kudealad, mis tuleks taastada, et saavutada Jägala loodusala kaitse-eesmärgid ja vee-elustiku hea seisund. LKS § 32 lg 2 kohaselt on hoiualal keelatud nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati ning kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi.

3.3.2.2. Hüdroenergia kasutamine elektritootmiseks avaldab samuti elupaigatüübile jõed ja ojad ja vee-elustikule ebasoodsat mõju. Ebasoodsad mõjud kaasnevad eelkõige hüdroelektrienergia tootmisest tuleneva tsüklilise veekasutusega, mis täiendavalt jõe paisutamisele muudab elupaigatüübi seisundit negatiivses suunas (mõlemad tegurid koos ja eraldi muudavad jõe looduslikku veerežiimi ning seeläbi mõjutab negatiivselt vee-elustikku). Linnamäe HEJ-s kasutusel olevate turbiinide töölabad ei ole reguleeritavad ning töötavad tsükliliselt. Turbiinide tööks vajaliku veesurve tagamiseks paisu taha kogutakse vett nii suvisel kui ka talvisel madalveeperioodil ning toimub pidev vooluveekogu loodusliku veerežiimi muutmine. Linnamäe paisul elektrenergia tootmiseks vajaminev tsükliline veekasutus halvendab paisust allavoolu jäävate sigimis- ja noorjärkudele sobilikke elupaiku, sh mitmete Jägala loodusala kaitse-eesmärgiks²² seatud liikide elupaiku, mille tulemusena neis elupaikades sigimine ebaõnnestub ja liikide arvukus väheneb (korralduse p 3.1.5).

²² korralduse ptk-s 3.1.5

Seda näitab lõhe noorjärkude väga väike ja ebaregulaarne esinemine Linnamäe HEJ allavoolu jäävas jõelõigis vaatamata sellele, et sugukalu on jões kudeajal rohkesti²³ (lk 11). 2013.-2014. a uuringute (vee-elustiku uuring²⁴ lk 20-21) kohaselt koevad **lõhed** osaliselt ka Linnamäe paisust allavoolu jäävas jõelõigis, kuid HEJ tsükliline töö muudab ka selle jõeosa veerežiimi ebastabiilseks, mis põhjustab lõhele sobilike elupaikade ajuti kuivale jäämist. Jõe väikeste vooluhulkade (juhul, kui turbiinide tööks on vajadus paisjärves vett koguda) ja merevee kõrge taseme korral muutub enamik potentsiaalseid lõhe noorjärkude elupaiku neile eluks sobimatuks. Linnamäe HEJ tsüklilise töö tõttu tuleb aga lõhe noorjärkudel (nagu enamikul teistel kaladel) regulaarselt vahetada oma elupaiku. Selline pidev elupaikade vahetamine tekitab kaladel pideva stressi, mis sunnib neid lahkuma ja uusi elupaiku otsima. Kuniks toimub elektrienergia tootmisest tulenev tsükliline veekasutus (toimub vee kogumine paisjärve), võib olenevalt looduslikest tingimustest esineda oluline negatiivne mõju lõhele.

Linnamäe paisul elektrienergia tootmiseks vajaminev tsükliline veekasutus halvendab paisust allavoolu jäävate **jõesilmu** sigimis- ja noorjärkudele sobilikke elupaiku. Osaliselt koevad jõesilmud ka Linnamäe paisust allavoolu jäävas jõelõigis, kuid HEJ tsükliline töö muudab ka selle jõeosa veerežiimi ebastabiilseks, mis ohustab kaldaäärt eelistavate silmuvastsete elupaikade kuivale jäämist ning seetõttu ka vastsete hukkumist. Vastsed peavad elama jões vähemalt 3–4 aastat. Nad elavad jões muda- ja liivasetettesse kaevunult ning ei suuda kuigi hästi oma elupaiku vahetada. Sageli on elupaigad kaldaäärtes. Kui jõe veetase järsku ja kiirelt langeb, siis suur osa kaldaääres elunevatest vastsetest võib hukkuda, sest neil ei ole võimalik alaneva veetaseme tingimustes leida endale piisavalt kiiresti muud sobilikku elupaika. Mõnikord ei suuda veetaseme kiirel alanemisel isegi täiskasvanud jõesilmud peidupaiku vahetada ning sel juhul jäävad nad kuivale ning hukkuvad. Arvestades vastsete elupaiga nõudlust (muda- ja liivasete olemasolu, kuhu on võimalik kaevuda), ei pruugi veetaseme aeglasemal alanemisel olla ka piisavalt sobilikke elupaiku, kuhu oleks teoreetiliselt võimalik ümber asuda (vee-elustiku uuring lk 19). 2013.-2014. a uuringute kohaselt näitasid 07.10.2014 tehtud katsepüügid, et silmuvastsetele sobivad elupaigad Jägala jões Linnamäe paisust allavoolu jäävas jõeosas on olemas ning soodsate veeolude korral võib merre jõuda võrdlemisi arvukas jõesilmu järelkasv (vee-elustiku uuring lk 19). Arvestades hinnanguliselt 5 laskujat iga jõe kaldajoone meetri kohta ning sobiva kaldaala pikkuseks 1,5 km ning arvestades juurde teist samapalju laskujaid jõesäangi vooluosades olevate mudastunud padjandite arvelt, oleks Linnamäe paisust allavoolu jäävast jõelõigist potentsiaalsete laskujate arvukus hinnanguliselt 15 000 laskujat aastas. Reaalselt võib laskujate arv eeldatavasti kõikuda vahemikus 2000-20 000 laskujat aastas (vee-elustiku uuring lk 19). Kuniks toimub elektrienergia tootmisest tulenev tsükliline veekasutus, on sellest tulenev negatiivne mõju oluline ja pöördumatu. Jõesilmu ränne jõkke on korrelatsioonis jõe vooluhulgaga rändeperioodil, st liik eelistab kudemisel pigem suurema vooluhulgaga jõgesid. Jägala jõgi on Narva jõe järel teise suurima valgala ja vooluhulgaga jõgi Soome lahe vesikonnas. Eelnevast tulenevalt ja arvestades jõesilmu kaitse tegevuskavas (lk 6)²⁵ viidatud asjaolu, et liik ei ole sünnijõe truu, saab eeldada, et antud olukorras võib Jägala jõgi jõesilmule toimida nn ökolõksuna. Viimane tähendab, et jõesilm liigub küll Jägala jõe suure vooluhulga tõttu jõkke, kuid kuna Linnamäe

²³ Kesler, M., Svirgsden, R., Taal, I., 2024. TÜ Eesti Mereinstituut. „EESTI KALANDUSSEKTORI RIIKLIKU TÖÖKAVA TÄITMINE 2022.- 2024. AASTAL (riigihange viitenumbri 240365). Töövõtulepingu nr 4-1/22/14 lõpparuanne 2023 aasta kohta. Osa: Lõhe ja meriforell“

²⁴ Ökokonsult OÜ, TÜ Eesti Mereinstituut, EMÜ PKI Limnoloogiakeskus ja LHÜ Lutra, 2014. Vee-elustiku uuringud Jägala ja Jõelähtme jõe alamjooksul 2013–2014. a. (edaspidi *vee-elustiku uuring*). Kättesaadav <https://kliimaministeerium.ee/media/9135/download>

²⁵ Jõesilmu (*Lampetra fluviatilis*) kaitse tegevuskava. Kinnitatud Keskkonnaameti peadirektori asetäitja 09.05. 2022 korraldusega nr 1-3/22/195.

paisu all paiknevad kudealad ja elupaigad on kesise kvaliteediga ning neid mõjutavad lisaks sellele ka mitmed negatiivsed mõjutegurid (merevee tungimine kudealadele, veerežiimi ebastabiilsus Linnamäe paisul toimuva elektritootmise tõttu jne), ei ole jõesilmu kudemisedukus ja liigi noorjarkude ellujäämus nii suur, kui see oleks ilma ohuteguriteta parema kvaliteediga kudejões. Seega on Linnamäe paisu ja HEJ negatiivne mõju jõesilmule oluliselt laiema kontekstiga kui vaid Jägala jõe kontekst.

Kuna **võldas** on väga paigatruu, kes võimalusel ei vaheta kunagi elupaika, on see liik tsüklilisest veekasutusest eriti mõjutatud. Võldase isenditest on kõige enam mõjutatud noorjargud, kes kasutavad elupaigana kaldavööndit, mis vee kõikumise korral jääb kuivale (vee-elustiku uuring lk 28.)

Kalade hukkumist või vigastada saamist elektrijaamade turbiinides peetakse samuti üheks tähtsamaks HEJ-de negatiivseks mõjuteguriks. Sõltuvalt turbiini tüübist võib laskujate suremus olla väga suur, mistõttu on HEJ-del negatiivne mõju kohalike populatsioonide arvukuse kujunemisele²⁶ (lk 3). Eeltoodust lähtuvalt hukkuvad Linnamäe HEJ töötamisel või saavad vigastada läbi turbiinide laskuvad kalade noorjargud, lisaks hukkumisele võivad tekkida kaladele vigastused võredest möödumisel või vee survele nende vastu sattudes. Seetõttu on oluline HEJ töö lõpetamine, et vähendada kalastiku suremust läbi turbiinide.

3.3.2.3. Paisutamise ja hüdroenergia kasutamisega kaasnevad negatiivsed muutused jõe ökosüsteemis, eelkõige halvenevad jõe hüdromorfoloogilised näitajad (vooluhulgad, voolurežiim, gaasirežiim) ning seeläbi kogu jõe elustik ja elupaik mõjutatavas osas.

3.3.2.4. Vohavat neeruhaigust põhjustava parasiidi *Tetracapsuloides bryosalmonae* leviku ja mõju uuring²⁷ Eesti lõhilastel tõestas, et enamik uuritud paise põhjustasid suvekuudel olulist veetemperatuuri tõusu allavoolu jäävates jõelõikudes, mis muudavad vastavad jõelõigud lõhilastele ebasobivaks. Lisaks üldisele veetemperatuuri tõusule on Eesti lõhilased ja eriti forelli asurkonnad *T. bryosalmonae* poolt põhjustatud vohandilise neeruhaiguse tõttu ohustatud ning käesolev uuring näitab paisude ja vohandilise neeruhaiguse vahelist väga tugevat seost. Sisuliselt toimivad paisud allavoolu jäävatel jõelõikudel oluliste haiguskollete tekitajatena. Koos kliimamuutustega süveneb tulevikus paisude ning tugevalt muudetud jõeosade poolt põhjustatud keskkonnahäiringute mõju ning vohandilise neeruhaiguse ägenemise tõttu on oodata lõhilaste noorjarkude suremuse tõusu. Juhul kui jões on tõestatud *T. bryosalmonae* esinemine, siis pole olemasolevate teadmiste põhjal võimalik parasiidist vabaneda.

3.3.2.5. Jägala looduslal pole kaitse-eesmärgid, sh kalastiku hea seisund saavutatavad, kui praegune paisutus säilib ning kalade rändete Linnamäe paisust üles- ja allavoolu kogu Natura ala ulatuses ei õnnestu efektiivselt avada. Samuti tuleb lõpetada Linnamäe HEJ juures vooluhulkade reguleerimine.

3.3.2.6. Kalapääsu ehitamine antud juhul probleemi aga ei lahenda, kuna oluline osa 5 ha lõhilastele sobivatest koelmualadest jääb praeguse paisjärve alla. Selleks, et kude õnnestuks ja

²⁶ TARTU ÜLIKOOLI EESTI MEREINSTITUUT, MERIN AS, 2018. Erinevate HEJ turbiini sissevoolu võreavade mõju lõhe ja meriforelli laskujate tõkestamisel. Täiendavate võrede paigaldamise teostatavuse ja maksumuse analüüs.

²⁷ "Vohavat neeruhaigust põhjustava parasiidi *Tetracapsuloides bryosalmonae* leviku ja mõju uuring Eesti lõhilastel" Projekti T220023VLVI lõpparuanne, Eesti Maaülikool Veterinaarmeditsiini- ja loomakasvatuse instituut Vesiviljeluse õppetool, Magnus Lauringson ja Anti Vasemägi (Tartu 2023). Kättesaadav - https://www.agri.ee/sites/default/files/documents/2024-02/uuring-2023-parasiidid-l%C3%B5hilastel_0.pdf

järelkasv ellu jääks, on lõhilastele vajalik kruusane, kärestikuline jõepõhi ning voolav ja hapnikurikas vesi ka kuumadel suvekuudel. Teadaolevalt ei ole hüdroenergia kasutamisel elektrienergia tootmiseks ja paisutamiseks Linnamäe paisul lahendusi, mis tagaksid üheaegselt nii paisutamise, hüdroenergia kasutamise ja kalade rändetee efektiivse avamise, seega tõhusad leevendavad meetmed puuduvad (Natura tagantjärele hindamise aruanne²⁸ ptk 4.1.).

3.3.3. Märkimisväärsest ajas kumuleeruvast negatiivsest mõjust

3.3.3.1. Linnamäe HEJ tegevuse jätkamisega kaasnevad looduskeskkonnale, sealjuures Jägala loodusala kaitse-eesmärkidele kumulatiivsed negatiivsed mõjud. Paisutamise ja hüdroenergia kasutamise elektrienergia tootmiseks kaasneb märkimisväärne ajas kumuleeruv negatiivne mõju looduskeskkonnale: mida pikemalt on jõgi paisuga tõkestatud ning vee erikasutus jätkub, seda nõrgemaks jäävad siirdekalade (lõhe ja jõesilm) ja teiste kaitsealuste liikide (võldas, paksukojaline jõekarp) populatsioonid, sest mida väiksem on isendite arvukus, seda väiksem on geneetiline mitmekesisus ning iga muu negatiivne tegur on suurema mõjuga populatsioonile. Samuti ei ole kaitse-eesmärgiks olevatel liikidel võimalik kasutada paisjärvealust elupaika (5 ha) ning eeskätt siirdelise eluviisiga liikidel nagu kaitse-eesmärgiks olevad lõhe ja jõesilm ei ole võimalik kasutada paisust ülesvoolu jäävaid elupaiku (96% elupaikadest) seni, kuni paisutus ja rändetõke pole likvideeritud.

3.3.3.2. Paisutamine omab kumuleeruvat negatiivset mõju lisaks rändetõkkeks olemise näol ka jõelisele elupaigale setete kogunemise ja paisjärve temperatuuri tõusu kaudu. Paisjärvealused kärestikud on mattunud setete alla ja settereostuse oht paisust allavoolu jäävatele kärestikele on suur. Temperatuuri tõus muudab elupaikade kvaliteedi halvemaks jahedalembestele kalaliikidele (nt lõhelistele). Paisjärve säilimisega on nt lõhe taastootmine Jägala jões 0-lähedane (potentsiaal seejuures on vähemalt 8500-12 600 laskujat aastas – seega iga aasta, mille võrra jõelise elupaiga taastumine edasi lükkub, tekitab ajas suurenevat kahju kaitse-eesmärgiks oleva lõhe arvukusele), kuna kättesaamatud või uputatud on 96% elupaikadest.

3.3.3.3. Linnamäe HEJ-s toodetakse hüdroenergiast elektrienergiat kolme Waterpump WP OY mittereguleeritava propellertüüpi turbiin-generaatoriga, mille võimsused on vastavalt 341 kW, 384 kW ja 427 kW (summaarne võimsus 1152 kW). Vee vooluhulk võimsuse 341 kW juures on 4,0 m³/s, 384 kW juures 4,5 m³/s ja 427 kW juures 5,0 m³/s. Kõik turbiinid töötavad vooluhulgal 4-5 m³/s ja turbiinide töörohk on 10 m.

3.3.3.4. LKS § 51 lg 1 kohaselt on lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaigana kinnitatud veekogul keelatud olemasolevate paisude rekonstrueerimine ulatuses, mis tõstab veetaset, samuti uute paisude rajamine ning veekogu loodusliku sängi ja veerežiimi muutmine. LKS § 51 lg 1¹ sätestab erisuse, mille alusel on LKS § 51 lg-s 1 nimetatud veekogul või selle lõigul loodusliku sängi, veerežiimi ning veetaseme muutmine paisude rekonstrueerimisel lubatud üksnes juhul, kui sellega parandatakse kalade kudemisvõimalusi. Võttes arvesse, et Linnamäe HEJ-s kasutusel olevate turbiinide töölabad ei ole reguleeritavad, toimub turbiinide tööks vajaliku veesurve tagamiseks paisu taha vee kogumine nii suvisel kui ka talvisel madalveeperioodil. Linnamäe HEJ-s kasutusel olev tehnika ei ole võimeline elektrit tootma madalamatel vooluhulkadel kui 4,0 m³/s. Seega toimub pidev loodusliku veerežiimi muutmine

²⁸ Jägala jõel Linnamäe paisul jõe paisutamine ja hüdroenergiast elektritootmine Loodusdirektiivi art 6 lg 3 nõuetele vastav tagantjärele hindamine Natura asjakohane hindamine. Kättesaadav: KeA DHS-s 5.4.2024 nr 1-21/24/5

vooluhulkadel, mis jäävad vahemikku 1,34 m³/s kuni 4,0 m³/s. Vooluveekogu veerežiimi pidev muutmine vee kogumise tagajärjel on tõsine oht looduskeskkonnale vajaliku normaalse ökoloogilise tasakaalu saavutamisel ja säilitamisel. Vooluhulkade kõikumine ohustab otseselt kalu, eriti nende noorjärke. Eriti negatiivselt võib see mõjutada lõheliste kui ka jõesilmu kuderännet ja kudemist ja marja loodusliku inkubeerimise toimumist. Kogu jõeelustikule soodsate elutingimuste kindlustamiseks on oluline tagada ja säilitada jõe looduslik (looduslähedane) hüdroloogiline režiim. Kui kogutakse vett eesmärgiga kasutada hüdroenergiat elektri tootmiseks, siis sellega muudetakse looduslikku hüdroloogilist režiimi ja tuleb eeldada keskkonnamõju, mis kaasneb veetaseme ja vooluhulga muutmisega Jägala jões ning mõju seeläbi vee-elustikul. Seega ei vasta tegevus õigusaktiga sätestatud nõuetele KeÜS § 52 lg 1 p 4 tähenduses ning KeA keeldub olemasoleva veeloa pikendamisest mh KeÜS § 52 lg 1 p 4 alusel koostoimes KeÜS § 59 lg-ga 4 ja VeeS § 192 lg-ga 1.

3.3.4. Natura 2000 võrgustiku alast

3.3.4.1. Paisutamise ja hüdroenergia kasutamise jätkamine kahjustab Natura 2000 võrgustiku ala kaitse-eesmärke ja Natura 2000 võrgustiku terviklikkust ning ebasoodsat mõju ei ole võimalik leevendada (korraldus ptk-d 3.3.2. ja 3.3.3. ning Natura tagantjärele hindamise aruanne). KeA on analüüsinud Natura erandi kohaldamist Natura erandi hindamise aruandes²⁹ ning on jõudnud järeldusele, et kuna Natura erandi rakendamise kõik kolm eeldust ei ole täidetud, sest puuduvad hüvitusmeetmed, ei ole võimalik erandit rakendada.

3.3.4.2. Riigikohtu Halduskolleegium on otsuses kohtuasjas nr 3-17-1739 välja toonud, et kui tegevus toob hoolimata leevendavatest meetmetest kaasa Natura ala kaitse-eesmärgi olulise kahjustamise, võib pädev asutus seda erandina loodusdirektiivi art 6 lg-st 2 lubada analoogiliselt sama artikli lg-s 4 ette nähtud menetlusega, kui selles sättes kehtestatud tingimused on sisuliselt täidetud, mh viiakse läbi art 6 lg 3 nõuetele vastav asjakohane hindamine ja võetakse asendusmeetmed (RKHKo 3-21-150 p 32).

3.3.4.3. Tegevuse elluviimine hoolimata ebasoodsast mõjust Natura 2000 võrgustiku alale on loodusdirektiivi art 6 lg 4 kohaselt võimalik üksnes siis, kui on samaaegselt täidetud nimetatud sätte kõik kolm eeldust:

- a) puuduvad alternatiivsed lahendused,
- b) ülekaalukad avaliku huviga seotud põhjused on nõuetekohaselt põhjendatud ja
- c) kui Natura 2000 võrgustiku ala üldise sidususe kaitsmiseks on vastu võetud sobivad asendusmeetmed (KeHJS ja LKS sõnastuses hüvitusmeetmed).

3.3.4.4. Neid kõiki eeldusi on analüüsitud Natura erandi hindamise aruandes (ptk 3). Vastavalt Vabariigi Valitsuse 03.06.2022 korraldusele nr 163 „Nõusolek tegevusloa andmiseks Linnamäe paisul Jägala jõe paisutamiseks ja Linnamäe HEJ-s hüdroenergia kasutamiseks elektrienergia tootmisel“ (edaspidi *Vabariigi Valitsuse korraldus nr 163*) on VV leidnud, et tegevusele puuduvad alternatiivsed lahendused ning tegevus on vajalik avalikkuse jaoks esmatähtsatel ja erakordselt tungivatel põhjustel. Seega on Vabariigi Valitsuse korraldusega nr 163 KeA-le siduvalt tuvastatud Natura erandi tegemise kaks eeldust kolmest. Samuti on

²⁹ Jägala jõel Linnamäe paisul jõe paisutamine ja hüdroenergiast elektritootmine Loodusdirektiivi art 6 lg 3 nõuetele vastav tagantjärele hindamine Natura erandi etapp. Kättesaadav KeA DHS-s 5.4.2024 nr 1-21/24/6

Vabariigi Valitsuse korraldusega nr 163 leitud, et tegevusloa andmise otsuse teeb ja loa tingimused, sealhulgas hüvitusmeetmete rakendamise kohustuse seab KeA.

Seetõttu analüüsib KeA järgnevalt sobivate hüvitusmeetmete (loodusdirektiivi kohaselt asendusmeetmete) olemasolu ja rakendamist tuginedes seejuures Natura erandi hindamise aruandele (ptk 3). KeA selgitab, et hüvitusmeetmete rakendamise võimalikkust ei hakata käesolevas korralduses täies mahus kordama, kuid põhijäreldused tuuakse ära alljärgnevalt.

3.3.4.5. Vabariigi Valitsuse korralduse nr 163 resolutsiooniga on kehtestatud, et tegevus on alternatiivsete lahenduste puudumisel vajalik avalikkuse jaoks esmatähtsatel ja erakordselt tungivatel põhjustel. Kehtiva haldusakti resolutiivosa on kohustuslik igaühele, sealhulgas haldus- ja riigiorganitele (HMS § 60 lg 2). Vabariigi Valitsus on põhjendanud alternatiivide puudumist korralduse nr 163 p-s 4 “Alternatiivid”, mille kohaselt puuduvad alternatiivid mh seetõttu, et loa taotleja eesmärk ei seisne elektri tootmises mistahes asukohas ja mistahes tehnoloogiaga, vaid tootmise jätkamises just nimelt ajaloolises Linnamäe hüdroelektrijaamas. Samuti ei ole Linnamäe paisu võimalik asendada mõnes teises asukohas mõne muu ehitisega, sest teist sellist ehitist Kultuuriministeeriumi järelduste kohaselt Eestis ei leidu. Vabariigi Valitsus on põhjendanud ülekaalukat avalikku huvi korralduses nr 163 p-s 6 “Kokkuvõte”, kus märgib, et avalikkuse jaoks esmatähtsad ja erakordselt tungivad põhjused seisnevad kultuurimälestiseks tunnistatud Linnamäe paisu pikaajalise ja tervikliku säilimise tagamises ning seda ümbritseva arheoloogiapärandi ja kultuurmaastiku säilitamises, mis on pika ajaloo vältel välja kujunenud ja on tähenduslik nii kaasajas kui ka väärtuslik tulevastele põlvetele säilitamiseks; Linnamäe paisul Jägala jõe paisutamise ja Linnamäe hüdroelektrijaamas hüdroenergia kasutamise võimaldamine elektrienergia tootmiseks on eeldus, mis tagab kultuuriväärtusliku ehitise ja keskkonna säilimise olemasoleval kujul.

3.3.4.6. Vabariigi Valitsuse korraldusega nr 163 jäeti hüvitusmeetmete rakendamise kohustuse seadmine KeA ülesandeks. Hüvitusmeetmete eesmärgiks on korvata tegevuse negatiivset mõju, pakkudes seeläbi kompensatsiooni, mis oleks vastavuses asjaomasele liigile või elupaigale tekitatud kahjudega³⁰. Seega on hüvitusmeetmete eesmärgiks tagada mitmesuguste loodushoiu meetmetega Natura 2000 võrgustiku terviklikkus. Meetmed peavad olema tekkiva kahju suhtes proportsionaalsed ja looduses rakendatavad. Euroopa Komisjoni 28.09.2021 teatise C(2021)6931 final alusel peavad kavandatavad asendusmeetmed (hüvitusmeetmed) Natura 2000 võrgustiku üldise sidususe tagamiseks: a) olema suunatud negatiivselt mõjutatud elupaikadele ja liikidele võrreldavates proportsioonides ning b) täitma algse ala valikut õigustanutega võrreldavaid funktsioone, eelkõige seoses asjakohase geograafilise jaotumisega.

3.3.4.7. Hüvitamisaladeks saab määrata alasid, kus on hüvitatavad väärtused olemas samas mahus ja kvaliteedis. Hüvitusmeetmete puhul on tähtis, et nad oleksid ökoloogiliselt funktsionaalsed ehk ökoloogiliselt toimivad. KeA jõudis Natura erandi hindamise aruandes järeldusele, et Jägala loodusala kaitseväärtusi ei ole võimalik samas või suuremas mahus kompenseerida. Natura erandi hindamise käigus analüüsiti läbi kõik võimalikud Jägala

³⁰ Looduskaitseseadus § 70¹; Natura 2000 alade kaitsekorraldus Elupaikade direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 sätteid, arvutivõrgus: (2019/C 33/01) Natura 2000 alade kaitsekorraldus — Elupaikade direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 sätteid (europa.eu)

loodusalaga sarnaste Eesti jõeliste elupaikade asukohad ning jõuti järeldusele, et summeerides sobilikud Eesti jõed ja nende lõigud, ei suudeta nendega paraku ikkagi saavutada Jägala loodusala seatud kaitse-eesmärke. Tänapäevased Natura alad hõlmavad kõige väärtuslikumat osa Eestis esinevatest elupaikadest, sh elupaigast jõed ja ojad, kus eesmärgiks seatud liikide elupaikadest on esindatud lõhe, jõesilmu, võldase ja paksukojalise jõekarbi elupaigad. Seetõttu on Jägala loodusala kaitseväärtustega samas mahus uute kaitsealade loomise võimalused piiratud.

3.3.4.8. Sarnase kaitseväärtusega jõelõike, mis ei ole Natura 2000 kaitse all, leidub Vasalemma ja Pirita ning potentsiaalselt (teadmata, millise ajalise perspektiiviga) Purtse jões, väiksemas ulatuses (samas puuduvad Jägalale iseloomulikud lõhe elupaigad ja teadmata on jõe sobivus jõesilmu elupaigana) ka Kasari jõestikus. Samas ei ole ulatus piisav kas jõe ja/või liikide asurkondade ja elupaikade seisundi või jõe avalduva negatiivse inimõhu (Tallinna joogivee veehaare, HEJ, paisud) tõttu. Teoreetiliselt on ka Narva jõel lõik Narva jõe alamjooksu hoiualast (Struuga loodusala) ülesvoolu, mille võrra võiks loodusala suurendada, ent endine parim lõhede kudeala – Narva jõe kanjon – jäeti HEJ rajamisega kuivaks. Kuna HEJ kuulub Venemaale, ei ole seni suudetud riikide vahel kokkuleppele jõuda veekasutuses kanjonis kudealade taastamiseks (Natura erandi hindamise aruanne lk 53 p 3.3.3.2.). Lõhe elupaikade inventeerimine Jägala ja Jõelähtme jõgede alamjooksudel näitas, et jõelistes osades on lõhele sobilikke sigimis- ja noorjarkude kasvualasid kokku u 2,2 ha (sellest 0,3 ha allpool Linnamäe paisu). Linnamäe paisjärve likvideerimise korral lisanduks sellele veel 5 ha hea kvaliteediga sigimis- ja kasvuala. Samas kui paisutust ei likvideerita ja efektiivset juurdepääsu ei tagata paisust ülesvoolu, jääb kättesaamatuks lisaks paisjärvealustele elupaikadele ka paisjärve ja joa vahelisel alal olevad elupaigad - kokku 7,6 ha nii lõhe kui ka jõesilmu elupaikadest. Potentsiaal lõhe elupaikade taastumisel oleks 8500-12600 laskujat aastas, jõesilmu potentsiaal suureneks vähemalt kaks korda võrreldes olemasoleva seisuga. Võldase ja paksukojalise jõekarbi rikutud elupaikade pindala on kokku 7,2 ha. Kui jätkatakse hüdroenergia kasutamist elektri tootmiseks ja paisjärve ei likvideerita, jäävad elupaigatüübi jõed ja ojad kaitse-eesmärgid täitmata 16 ha ulatuses (Natura erandi hindamise aruanne lk 51 p 3.3.2.1.).

3.3.4.9. Natura erandi hindamise aruandes hinnati hüvitus- ehk asendusala:

Vasalemma loodusala suurendamine jõelõigul kuni Munalaskme oja suudmeni (20,25 km suudmest) on võimalik täiendavalt kaitse alla võtta 1,9 ha karestikke, mis on elupaigaks lõhele, jõesilmule, võldasele ja paksukojalisele jõekarbile, ning lõigult võiks igal aastal merre laskuda kuni 1900 lõhe noorkala (Natura erandi hindamise aruanne lk 53-54). Lõigul on laialt levinud ka võldas ja jõesilm, ent paksukojalise jõekarbi esinemine lõigul ei ole teada. Vasalemma jõe seisund on Lääne-Eesti veemajanduskava 2022-2027 kohaselt keskine³¹. Sellega ei kompenseeri tervikuna Jägala loodusala kaitse-eesmärke.

3.3.4.10. Pirita loodusala suurendamine jõelõigul Pirita loodusala ülemisest piirist kuni Vaskjala paisuni (24,7 km kaugusel merest) leidub 2,9 ha karestikke. Lõigul esineb lõhe, võldas ja jõesilm. Elupaigaline kvaliteet selles piirkonnas on siiski enamasti kasin, sest paljudel karestikel moodustab jõe põhja lausuline paekivipaljand, mis lõhele ja jõesilmule kudemiseks ei sobi (Natura erandi hindamise aruanne lk 56). Ohutegur Pirita jõe loodusala (sealhulgas ka pakutud uue lõigu) seisundile on võimalik vee liigvähendamine AS Tallinna Veele kuuluvas Vaskjala hüdroosõlmes. Selline ajutine vee liigvähendamine on igal juhul probleemiks vahetult

³¹ Lääne-Eesti vesikonna veemajanduskava 2022-2027. Kättesaadav
<https://kliimaministeerium.ee/sites/default/files/documents/2022-10/L%C3%A4%C3%A4ne-Eesti%20vesikonna%20veemajanduskava%202022-2027.pdf>

paisust allavoolu asuvates piirkondades kuni lõikudeni, kus väiksemad sissevoolud vee liigvähendamist osaliselt kompenseerivad. Sellise tegevuse korral ei ole antud jõelõik hüvitusala kasutatav. Tallinna linna joogiveega varustamine on esmatähtis avalik huvi, seega ei ole perspektiivne ka looduslähedase veerežiimi taastamine (Natura erandi hindamise aruanne lk 56 p 3.3.3.2).

3.3.4.11. Purtse jõe alamjooksu suudmest kuni Sillaoru paisuni kaitse alla võtmine. Kuigi Purtse jõe potentsiaal 12 757 laskujat aastas on suurem kui teoreetiline Jägala loodusala laskujate vahemik 8500-12600 ja Sillaoru paisust allavoolu on Purtse jões 7,9 ha karestikke ning selle kvaliteet lõhe taastootmisalana on väga hea, tuleb arvestada Purtse jõe praegust seisundit. Võimalik, et Purtse jõgi on kunagi tulevikus jääkreostusest piisavalt taastunud, et vastaks vajaliku kvaliteediga elupaigatüübile jõed ja ojad, kuid praegusel hetkel on veekogu seisund jätkuvalt halb³², sh vee-elustik ei ole täielikult taastunud. Teadmata on ka ajaperspektiiv, millal jõgi võiks taastuda kvaliteedis, mis vastaks Natura alale (elupaigatüübi jõed ja ojad kirjeldus on toodud Jägala jõe kaitsekorralduskava ptk-s 2.2.1). 2023. a lõhe ja meriforelli seirearuande kohaselt lõhe arvukus Purtse jões kõigub (joonis 1). Arvestuslik laskujate arv esimesest paisust (Sillaoru) allavoolu on järgnevad: 2020. a - 3600 laskujat (28,1% potentsiaalsest), 2021. a - 2600 laskujat (20,3% potentsiaalsest), 2022. a - 4800 laskujat (37,2% potentsiaalsest), 2023. a - 1600 laskujat (12,5% potentsiaalsest) ja 2024. a - 1700 laskujat (13,3% potentsiaalsest)³³. Seega on laskujate arvukus väga madal ja ei ole ligilähedanegi potentsiaalsele. Paksukojaline jõekarp on Purtse jõest hävinud ja selle põhjuseks on suure tõenäosusega veereostus³⁴. CleanEst projekti raames teostatud vee-elustiku seire andmetel ei ole taastunud ka jõesilmu ja võldase asurkonnad Sillaoru paisust allavoolu jäävas lõigus³⁵. Nagu selgitatud eelnevalt, siis sobib hüvitusmeetmeks selline ala, mis oleks ökoloogiliselt funktsionaalne ehk ökoloogiliselt toimiv. Seega ei saa Purtse jõge antud olukorras sobiliku hüvitamisalana käsitleda (Natura erandi hindamise aruanne lk 57-59). Teadmata on ka, kas ja millal jõgi sellisesse seisu jõuab. Veekogu seisund on jätkuvalt halb, vee-elustik ei ole taastunud võimalikul hüvitusmeetme alal allavoolu Sillaoru paisu. Lisaks omab Purtse jõel asuv Sillaoru HEJ negatiivset mõju allavoolu jäävale jõeosal, kuna elektritootmine toimub tavapäraselt tsüklilisena. Paisu (kalapääsu) ja HEJ väljavoolukanali vaheline looduslik jõelõik (u 800 m) on vee HEJ-sse juhtimise tõttu veevaene ning ei täida oma funktsiooni. Sellest tulenevalt on Natura ala moodustamisel Purtse jõe oluline ning vältimatu Sillaoru HEJ mõjude leevendamine. Purtse jõe valimine Natura ala hüvitusalaks oleks sisuliselt selline juhtum, kus Linnamäe HEJ tootmise säilitamisel tekitatakse olulised vastuolud teisel HEJ-l (Natura erandi hindamise aruanne lk 58 p 3.3.3.2).

3.3.4.12. Kasari jõestikus olevate loodusalade suurendamine. Kasari jõestikus on väärtuslikumad elupaigatüüpi jõed ja ojad (3260), võldase ja paksukojalise jõekarbi elupaigad, juba kaitse alla võetud (Sulu, Pilkuse, Paeküla, Kohatu ja Käntu-Kastja loodusala). Lõhe elupaigad jões puuduvad ning jõesilmu elupaikade osas puudub piisav info. Kasari jõestikus

³² Ida-Eesti veemajanduskava 2022-2027, viimane koondseisund 2022. a on jätkuvalt halb (Andmed & kaart | Keskkonnaportaal)

³³ EESTI KALANDUSSEKTORI RIIKLIKU TÖÖKAVA TÄITMINE 2022.- 2024. AASTAL (riigihange viitenumbri 240365). Töövõtulepingu nr 4-1/22/14 lõpparuanne 2023 aasta kohta. Arvutivõrgus: Kalanduse riiklik andmekogumise programm (AKP) | Regionaal- ja Põllumajandusministeerium (agri.ee)

³⁴ Paksukojalise jõekarbi kaitse tegevuskava KINNITATUD KeA peadirektori 19.09.2017 käskkirjaga nr 1-1/17/327 kättesaadav: Paksukojalise jõekarbi kaitse tegevuskava (keskkonnainfo.ee)

³⁵ Projekti CleanEST raames uuritud Viru alamvesikonna vooluveekogude kalastiku seisund 2023. aastal – Purtse ja Kohtla jõgi, Tartu 2024, lk 15: arvutivõrgus kättesaadav: <https://kese.envir.ee/kese/downloadReportFile.action?fileUid=35744289&monitoringWorkUid=33559812>

(Lääne-Eesti vesikond) uute alade kaitse alla võtmine oleks vastuolus ka Natura võrgustiku geograafilise esindatuse ja sidususe säilitamise põhimõttega (Natura erandi hindamise aruanne lk 60). Tegemist ei ole Jägala jõele sarnase jõega, sh ei ole see sarnase vee-elustikuga (ei ole elupaigaks lõhele) ning ei asu Põhja-Eestis.

3.3.4.13. KeA toob välja, et paksukojalisel jõekarbil on Põhja-Eesti jõgedes piiratud leviala, seda liiki esineb ainult jõgede alamjooksudel. Kokkuvõtvalt on KeA läbi analüüsinud kõik teadaolevad Eesti Jägala jõega sarnaste jõeliste elupaikadega jõed ja jõelõigud, mis võiksid eelduste kohaselt sobida hüvitusaladeks ning jõudnud järeldusele, et isegi summeerides võimalikud Eesti jõed ja/või nende lõigud, ei ole nende ulatus ja seisund piisavad, et sellega tagada Jägala jõe loodusala kaitseväärtuste samas või suuremas mahu kompenseerimist. Purtse jõe puhul on teadmata, kas ja mis ajal jõgi reostusest piisavalt taastub, et vee- ja elupaikade kvaliteet paraneks ning jõgi vastaks Natura alale. Ka esinevad osadel aladel (Pirita ja Purtse) majandustegevusest tingitud probleeme seoses veerežiimi muutmisega, mille lahendamine on perspektiivitu ja tekitaksid olulist kahju alal täna tegutsevatele ettevõtetele.

3.3.4.14. Kokkuvõttes on Natura 2000 alal rikutud 16 ha ehk 100% elupaigatüüpi jõed ja ojad, 7,6 ha ehk 100% lõhe ja jõesilma elupaiku, 7,2 ha ehk 95% võldase ja paksukojalise jõekarbi elupaiku. Mõju on oluline ja pikaajaline ning seda leevendada ei ole võimalik. Ainuüksi Jägala jõe alamjooksu potentsiaalne kalanduslik väärtus on 256 300 € aastas praeguse 47 000 € asemel (kahju 3 aasta jooksul üle 600 000 €). Jägala loodusala hüvitusmeetmete (nt uute Natura alade moodustamine, selleks Vaskjala hüdroölmole alternatiivsete lahenduste otsimine ja väljaehitamine jmt) ühekordne maksumus (kui neid oleks reaalselt võimalik rakendada) võib hinnanguliselt küündida üle 5 mln € (lisaks perioodiliselt rakendatavate hüvitusmeetmete nagu tulemuslikkuse seire jmt maksumus). Seega on WV tegevusega kaasnevad kahjud looduskeskonnale oluliselt suuremad kui elektritootmisest saadav kasu.

3.3.4.15. Arvestades muuhulgas eeltoodut, mille kohaselt Natura erand ei kohalduks piisavas mahu hüvitusmeetmete puudumise tõttu, ei pea KeA WV taotletavaks tegevuseks ka veeloa andmist võimalikuks.

3.3.5. Keskkonnaohust

3.3.5.1. KeÜS § 52 lg 1 p 6 kohaselt tuleb veeloa andmisest keelduda, kui tegevusega kaasneb keskkonnaohu, mida ei ole võimalik vältida, välja arvatud juhul, kui huvi keskkonnaloa andmiseks on ülekaalukas ja tegevusel puudub mõistlik alternatiiv ning on võetud kasutusele ohu vähendamise meetmed. KeÜS § 5 kohaselt on keskkonnaohu olulise keskkonnahäiringu tekkimise piisav tõenäosus. KeÜS-i³⁶ on välja toodud, et mõistes “keskkonnaohu” sisaldub kaks elementi: ebasoodsa tagajärje piisav tõenäosus ja selle olulisus. Keskkonnaohuna tähistatakse seega olukorda, kus esinevad need kaks tingimust korraga ning kus esineb piisav tõenäosus, et saabub oluline keskkonnahäiring (KeÜS-i kommentaaride § 5 kohta, p 2). Keskkonnahäiring on KeÜS § 3 lg 1 kohaselt inimtegevusega kaasnev vahetu või kaudne ebasoodne mõju keskkonnale, sealhulgas keskkonna kaudu toimiv mõju inimese tervisele, heaolule või varale või kultuuripärandile. KeÜS § 3 lg 2 p 5 kohaselt eeldatakse olulise keskkonnahäiringu tekkimist olulise ebasoodsa mõju avaldumisel Natura 2000 võrgustiku alale. KeÜS § 3 lg 2 p 3 kohaselt eeldatakse olulise keskkonnahäiringu tekkimist keskkonnakahju põhjustamisel. Keskkonnaohu tuleb vältimispõhimõttest lähtuvalt vältida (KeÜS § 10 ls 1). Keskkonnaohu

³⁶ Keskkonnaseadustiku üldosa seaduse kommentaarid § 5 “Keskkonnaohu” p 2 (2015). Kättesaadav: <https://www.k6k.ee/keskkonnaseadustik/1-ptk/2-jagu/pg-5> (20.06.2024)

või keskkonnahäiringut tuleb taluda, kui tegevus on vajalik ülekaaluka huvi tõttu, puudub mõistlik alternatiiv ja keskkonnoahu või olulise keskkonnahäiringu vähendamiseks on võetud vajalikud meetmed (KeÜS § 10 ls 2).

3.3.5.2. Vee erikasutus ohustab otseselt keskkonda, kui see ei võimalda saavutada alal kehtivaid kaitse-eesmärke, mis on määratud LKS-i alusel ja täpsustatud kaitsekorralduskavaga³⁷. WV tegevus Linnamäe paisul ei võimalda saavutada määrusega nr 144 määratud ja Jägala jõe hoiuala kaitsekorralduskavaga täpsustatud kaitse-eesmärke. Tegevusel on oluline negatiivne mõju Natura kaitse-eesmärkidele³⁸. Jägala loodusalana Natura 2000 võrgustikku kuuluva Jägala jõe hoiuala kaitse-eesmärkide ja terviklikkuse kahjustamise ulatus on toodud Natura tagantjärele hindamise aruande ptk-des 2 ja 3 (vt korralduse p-d 3.3.2. ja 3.3.3.).

3.3.5.3. KeÜS § 10 ls 1 kohaselt tuleb keskkonnoahtu vältida. Keskkonnoahtu tuleb KeÜS § 10 ls 2 tähenduses taluda, kui täidetud on 3 eeldust: 1) tegevus on vajalik ülekaaluka huvi tõttu; 2) puudub mõistlik alternatiiv; 3) keskkonnoahu või olulise keskkonnahäiringu vähendamiseks on võetud vajalikud meetmed. KeA on Natura tagantjärele hindamise aruandes põhjalikult analüüsinud WV tegevuse mõju Natura ala kaitse-eesmärkidele (ptk-d 2 ja 3) ning võimalikke leevendavaid meetmeid (ptk 4). Arvestades Natura tagantjärele hindamise aruandes käsitletut, leiab KeA, et WV tegevuse olulist negatiivset mõju Natura kaitse-eesmärkidele ei ole võimalik leevendada (vt korralduse p 3.3.2.6.). Lisaks on KeA analüüsinud Natura erandi hindamise kontekstis hüvitusmeetmete rakendamise võimalust ning leiab, et pikemas perspektiivis (uue veeloa andmise otsustamisel) Natura erandi kohaldamise kaalumise kontekstis puuduksid ka hüvitusmeetmed (vt korralduse p 3.3.4.).

Seega on täitmata juba üks talumiskohustuse eeldustest "keskkonnoahu või olulise keskkonnahäiringu vähendamiseks on võetud vajalikud meetmed", mistõttu KeA teisi eeldusi ei käsitle.

Järelikult ei ole tegemist keskkonnoahuga, mida tuleks KeÜS § 10 ls 2 tähenduses taluda, vaid hoopis keskkonnoahuga, mida tuleb vältida. KeA hinnangul aga ei ole võimalik keskkonnoahtu vältida tõhusate leevendavate meetmete (vt korralduse p 3.3.2.6.) ja Natura erandi hindamise kontekstis hüvitusmeetmete (vt korralduse p 3.3.4.) puudumise tõttu. Seetõttu keeldub KeA olemasoleva veeloa pikendamisest mh KeÜS § 52 lg 1 p 6 alusel koostoimes KeÜS § 59 lg-ga 4 ja VeeS § 192 lg-ga 1.

Kokkuvõttes on KeA seisukoht kooskõlas õigusaktidega ning lähtub keskkonnoahoiu prioriteetidest, rõhutades Natura 2000 alade kaitse-eesmärkide saavutamise olulisust ja õiguslikku kohustust tagada nende alade ökoloogiline terviklikkus.

³⁷ Jägala jõe hoiuala kaitsekorralduskava 2022-2026 on kinnitatud Keskkonnaameti 22.04.2022 korraldusega nr 1-3/22/163 kättesaadav - <https://infoleht.keskkonnainfo.ee/getdok/154904256> (26.06.2024).

³⁸ Vabariigi Valitsuse 05.08.2004 korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri“ lisa 1 p-i 2 alap-s 56. Samuti on Natura 2000 ala kaitse eesmärgid loetletud Natura standard andmevormil ([N2K EE0010150 dataforms \(europa.eu\)](https://n2k.ee0010150.dataforms.europa.eu)) ja täpsustatud Jägala jõe hoiuala kaitsekorralduskavas 2022-2026.

3.3.6. Keskkonnaloa tingimuste muutmine

3.3.6.1. Olemasoleva veeloa andmise hetkel kehtinud VeeS redaktsiooni § 9 lg 1 ja keskkonnaministri 26.03.2002 määruse nr 18 "Vee erikasutusloa ja ajutise vee erikasutusloa andmise, muutmise ja kehtetuks tunnistamise kord, loa taotlemiseks vajalike materjalide loetelu ja loa vormid" § 17 lg 2 kohaselt anti vee erikasutusluba üldjuhul kuni viieks aastaks. Olemasolev veeluba on antud 15.01.2008 algse kehtivusaja lõpuga 15.01.2013 ning seejärel korduvalt pikendatud, kuid loa tingimused on siiani muutmata ja ajakohastamata, välja arvatud veetaseme alandamise nõuded. Veeloa andmine (sh ka muutmine) peab olema kooskõlas kehtivate õigusaktidega. Allpool on välja toodud nõuded, mis tulenevad seadusest ja millest tulenevad tingimused peaks olema loa kehtestatud:

- Vee kogumine ja tsükliline kasutamine on keelatud (LKS § 51 lg 1).
- Esitada eksperthinnang olemasoleva settekoguse ja -mahu kohta paisjärves ning paisjärvest sette eemaldamise vajaduse osas (määrus nr 54³⁹ § 4 lg 1 p 3).
- Tagada kalade läbipääs (VeeS § 174 lg 3).
- Kasutusele võtta paisu ülevaatusleht, mida võib pidada ka elektroonilisel kujul ning mis peab sisaldama regulaarselt uuendatavat teavet paisu tehnilise seisukorra kohta ning teavet paisul tehtud ehitus- ja hooldustööde kohta (määrus nr 54 § 3 p 2).
- Paisutamist tuleb korraldada viisil, mis tagab keskkonnalooga määratud paisutustasemed ja ökoloogilise miinimumvooluhulga säilitamise vesiehitisest allavoolu looduslikus voolusängis (määrus nr 54 § 2 lg 1).
- LKS § 51 lg 2 alusel kinnitatud nimistus märgitud lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaigaks olevatel veekogudel või nende lõikudel asuvatel paisudel tuleb ajavahemikul 20. aprillist kuni 10. juunini kalade turbiinidesse või vajadusel muudesse ehitistesse sattumise vältimiseks kasutada võret, mille avade laius ei ületa 12 mm, või võrkvõret, mille võrgusilma ava külje pikkus ei ületa 15 mm, või tagada kalade möödapääs turbiinidest või muudest ehitistest muu samaväärse meetmega. Muu samaväärne meede ja meetme tingimused ning võre kasutamise vajadus ning võre avalaius või võrkvõre külje pikkus muudes ehitistes määratakse veeloas (määrus nr 54 § 5 lg 3).

3.3.6.2. KeA on kaalunud, kas on võimalik loa tingimusi ajakohastada ja luba pikendada. KeA on jõudnud järeldusele, et luba ei saa pikendada, kuna leevendusmeetmeid Natura ala kahjustamise vältimiseks pole võimalik rakendada, sest häid ja efektiivseid leevendusmeetmeid taotletava tegevuse negatiivsete mõjude vältimiseks ei ole olemas (täpsemalt analüüsitud Natura tagantjärele hindamise aruande 4. ptk-s). Seega, ei ole loa ajakohastamine ja pikendamine võimalik.

3.3.6.3. Lisaks toob KeA välja, et veeloa ajakohastamisega kaasnevad muudatused oleks nii laiaulatuslikud ja mahukad, et sisuliselt oleks tegemist uue veeloa andmisega. KeA on seisukohal, et sellisel juhul läheks veeloa muutmine ajakohastamise eesmärgil vastuollu veeloa pikendamise eesmärgiga, mis on ajutise iseloomuga, et vältida näiteks elutähtsa vm olulise teenuse katkemist. Ka VeeS eelnõu (643 SE) seletuskiri täpsustab VeeS § 279 lg 2 kohta, et *"Tähtajalise loa muutmine tähtajatuks tähendab sisuliselt haldusmenetluse uuendamist ning vee erikasutusloasse niivõrd oluliste muudatuste tegemist, et see oleks käsitletav uue loa andmisena"*. Kui praeguses veeloa pikendamise taotluse menetluses asuda olemasolevas veeloas muutma korralduse p-s 3.3.6.1. märgitud nõudeid, et viia olemasolev veeluba õigusaktides sätestatud nõuetega kooskõlla, oleks sisuliselt tegemist uue loa andmisega. Sellise

³⁹ Keskkonnaministri 09.10.2019 määrus nr 54 "Veekogu paisutamise, paisu likvideerimise ja veetaseme alandamise täpsustatud nõuded ning ökoloogilise miinimumvooluhulga määramise metoodika"

menetluse läbiviimine veeloa pikendamise taotluse menetluses aga ei oleks eesmärgipärane ega kooskõlas HMS § 5 lg-s 2 sätestatud menetlusökoonoomia põhimõttega.

3.3.7. Wooluvabrik OÜ taotlusest

3.3.7.1. WV palub pikendada olemasolevat veeluba Linnamäe paisul Jägala jõe paisutamiseks ja hüdroenergia kasutamiseks kuni uue veeloa andmise või andmisest keeldumise otsuse tegemiseni, kuid mitte kauemaks kui 31.12.2027 põhjusel, et haldusasjad nr 3-22-1199 (Jägala jõe hoiuala kaitsekorralduskava 2022–2026 vaidlustamine), 3-22-1463 ja 3-22-1895 (Vabariigi Valitsuse 03.06.2022 korralduse nr 163 vaidlustamine) ja 3-24-2250 (26.07.2024 korralduse vaidlustamine) on pooleli ning ei ole lõplikku lahendust saanud. WV hinnangul põhjustab olemasoleva veeloa mitte pikendamine WV pankrotti mineku ja õigusliku ebaselguseni on põhjendatud välistada taotlejale selliste äärmuslike tagajärgede tekitamist. WV on seisukohal, et kuna on pooleli kohtuvaidlused veeloa andmise ja sellega seonduvates küsimustes ja puudub õigusselgus, siis on õigustatud pikendada olemasolevat veeluba kuni kolm aastat.

3.3.7.2. KeA märgib esmalt, et olemasoleva veeloa pikendamine ei ole õigustatud, kuna selle alusel toimub pidev õigusaktide rikkumine ja negatiivsete keskkonnamõjude kumuleerumine. KeA on varem olemasolevat veeluba pikendanud, kuid võrreldes viimase pikendamisega on olukord oluliselt muutunud, sest samal paisul uue veeloa taotluse menetluses on KeA uurimispehmoõttest (HMS § 6) lähtuvalt kogunud tõendeid, neid analüüsinud ja jõudnud erinevaid asjaolusid ja tõendeid kogumis hinnates järeldusele, et WV taotletavaks tegevuseks ei ole võimalik veeluba anda ning teinud 26.07.2024 korraldusega keelduva otsuse. Ehkki vastav korraldus on taotleja poolt kohtus vaidlustatud, ei tulene kohtumenetlusest haldusasjas 3-24-2250 ega ka teistest taotleja poolt algatatud ja taotluses viidatud kohtuasjadest varasema veeloa pikendamise kohustust. Sellist kohustust ei tulene ühestki veeloa andmist reguleerivast õigusaktist.

3.3.7.3. VeeS § 279 lg 2 ei luba üldreeglina varasema veeloa tähtaega pikendada ja üksnes erandina ning põhjendatud juhul võib olemasolevat veeluba pikendada kuni uue veeloa andmise otsustamiseni. VeeS eelnõu (643 SE) seletuskirjas on märgitud, et „*Enne eelnõukohase seaduse jõustumist veeseaduse alusel antud vee erikasutusluba võib muuta. Kuni 2013. aasta 31. detsembrini kehtinud veeseaduse redaktsiooni alusel antud tähtajalise vee erikasutusloa tähtaega ega kehtivust ei või muuta, välja arvatud olemasoleva vee erikasutusloa pikendamisel põhjendatud taotluse alusel kuni uue veeloa andmiseni. See rakendussäte on mõeldud olukorraks, kus tähtajalist vee erikasutusluba tuleb muuta, kuid on soovitud välistada sellise loa muutmist tähtajatuks. Tähtajalise loa muutmine tähtajatuks tähendab sisuliselt haldusmenetluse uuendamist ning vee erikasutusloasse niivõrd oluliste muudatuste tegemist, et see oleks käsitletav uue loa andmisena. Siiski võib sellist vee erikasutusluba ajutiselt pikendada põhjendatud taotluse alusel uue veeloa andmiseni, et vältida näiteks elutähtsa vm olulise teenuse katkemist või ebaseaduslikkust ja sellest tulenevaid kõrgendatud saastetasusid.*“

3.3.7.4. Seega on olemasoleva veeloa pikendamine põhjendatud eelkõige juhul, kui selle tulemusel katkeks või muutuks ebaseaduslikuks elutähtis või muu oluline teenus. Ärilisel eesmärgil veekogu paisutamise jätkamist ei saa pidada elutähtsaks või muuks oluliseks teenuseks. KeA on seisukohal, et majanduslikud ja rahalised küsimused võivad olla omandiõiguse riive seisukohast olulised, kuid ei kaalu käesoleval juhul üles keskkonnamõjude

eesmärke ega kaalutlusi. Taotleja ei saa eeldada, et looduslikku ressursi võib ettevõtluse tarbeks kasutada vaatamata vastuolule keskkonnaõiguse normidega.

3.3.7.5. Taotleja seisukoht, et olemasolevat veeluba mitte pikendades muutuks uue veeloa vaidlustamise kaebeõigus näilikuks ja kaebus perspektiivituks, pole sisuliselt põhjendatud. Isegi, kui neid selgitusi olemasoleva veeloa pikendamise menetluses asjakohasteks lugeda, siis tuleb arvestada ka seda, et KeA on kohtuasjas nr 3-24-2250 vastustajana kaebusele täielikult vastu vaielnud ega ole sellega nõustunud. KeA hindab veeloa taotluse põhjendatust veeloa pikendamiseks vaatamata käimasolevatele kohtuasjadele.

3.3.7.6. Kokkuvõtvalt ei ole taotleja poolt erinevate pooleliolevate kohtuasjade algatamise faktil käesolevas veeloa pikendamise taotluse menetluses enam nii määravat kaalu, et see tingiks olemasoleva veeloa pikendamise. Taotlejal ei saa ka vaatamata varasematele veeloa pikendamistele tekkida õiguspärasest ootusest, et keskkonnanormidega vastuolus oleva veeloa pikendamist jätkatakse lõputult üksnes seetõttu, et menetluses on erinevaid teemaga seotud kohtuasju.

3.3.7.7. Veeloa pikendamisest keeldumisel on paisu omanik kohustatud ebaseadusliku paisutuse likvideerima VeeS § 175 lg 4 kohaselt, kui paisu omanik või valdaja ei ole taotlenud õigusaktiga nõutavat veeluba või kui veeloa andja keeldub loa andmisest. Paisutuse likvideerimine on eraldiseisev menetlus, mille käigus hinnatakse üksikasjalikult likvideerimise viise, ulatust ja võimalikku mõju keskkonnale. Veeloa pikendamise menetluses ei otsustata, kuidas tulevikus paisutuse lõplik likvideerimine korraldatakse, kuna need kaks menetlust on eraldiseisvad ja lähtuvad erinevatest õiguslikest ja tehnilistest kaalutlustest.

KeA juhib tähelepanu, et paisutuse likvideerimine ei tähenda tingimata paisu kui ehitise lammutamist, vaid paisutuse lõpetamist viisil, mis vastab õigusaktide ja keskkonnakaitse nõuetele. Paisutuse likvideerimise menetluses kaalutakse erinevaid võimalusi, sealhulgas tehnilisi ja ökoloogilisi lahendusi, mis võimaldavad säilitada jõgede looduslikku toimimist ning vältida keskkonnakahjusid.

Samuti rõhutab KeA, et paisutuse likvideerimine peab toimuma viisil, mis vastab kehtivatele looduskaitse- ja kultuuripärandinõuetele. Selline põhjalik ja eraldi käsitletav menetlus võimaldab tagada, et paisutuse likvideerimise protsess oleks võimalikult tasakaalustatud ja arvestaks erinevate osapoolte õigusi, huve ja keskkonnanõuete vajadusi.

3.3.7.8. Kuigi paisutuse lõplik likvideerimine ei ole kohe võimalik ja võtab aega, on koheselt võimalik lõpetada hüdroenergia kasutamine elektrienergia tootmiseks, avada tasandvarjaga suletud tühjendusava ning lõpetada veetaseme kõigutamine ja seejuures tagada igal ajahetkel ökoloogiline miinimumvooluhulk allpool paisu. Juba ainuüksi hüdroenergia kasutamise lõpetamisel lõpeb veetasemete kõigutamine, millel on positiivne mõju vee-elustikule (vt korralduse p-d 3.3.2.2. ja 3.3.3.4.).

3.3.7.9. Arvestades muuhulgas, et 26.07.2024 korralduse andmise menetluses hinnatud olulistele asjaoludele ja tõenditele tuginedes ei oleks võimalik WV taotletavaks tegevuseks veeluba anda (vt korralduse p-d 3.3.2., 3.3.3. ja 3.3.4.), olemasoleva veeloa nõuete ajakohastust (vt korralduse p 3.3.6.) ning sobimatu tehnoloogiaga (vt korralduse p 3.3.3.3.-3.3.3.4.) kaasneva negatiivse mõju üha suurenevat kumuleeruvust (vt korralduse p 3.3.3.) ei ole hüdroenergia kasutamisest keskkonna arvelt jätkuvalt tulu teenimine jätkusuutlik ega põhjendatud. Eelnevat kohtupraktikat arvestades ja tuginedes ka WV taotlusele, on alust arvata,

et vaidlused võivad kesta veel aastaid ja kui hüdroenergia kasutamisega jätkata, siis negatiivne mõju üha suureneb. Seega ei ole veeloa pikendamise taotlus põhjendatud.

3.4. Kokkuvõte

Arvestades kõike eeltoodut ei ole WV veeloa pikendamise taotlus põhjendatud VeeS § 279 lg 2 tähenduses. Olemasoleva veeloa pikendamisega jätkuks Natura 2000 võrgustiku ala kaitse-eesmärkide kahjustamine - ala terviklikkuse ning kaitse-eesmärgiks olevate liikide elupaikade, sealhulgas ühe Eesti olulisema lõhe asurkonna, taastamist ei ole võimalik saavutada. Lisaks toimub pidev loodusliku veerežiimi muutmine, mis on keelatud (LKS § 51 lg 1). Seega on tegevus vastuolus õigusaktidega KeÜS § 52 lg 1 p 4 tähenduses. Samuti kaasneb tegevusega keskkonnoaht, mida ei ole võimalik vältida (LKS § 32 lg 2, VeeS § 192 lg 1 ja KeÜS § 52 lg 1 p 6 alusel; vt p 3.3.5.)

Seega keeldub KeA veeloa pikendamisest VeeS § 192 lg 1 ja KeÜS § 52 lg 1 p 4 ja VeeS § 279 lg 2 ja KeÜS § 52 lg 1 p 6 alusel.

3.5. Ärakuulamine

3.5.1 Advokaadibüroo WALLESS OÜ mittetulundusühingu Jägala Kalateed esindajana esitas 18.10.2024⁴⁰ arvamuse ja vastuväited käeolevas menetluses. Advokaadibüroo WALLESS OÜ on seisukohal, et veeloa pikendamisest tuleb keelduda. KeA on arvamusel, et Advokaadibüroo WALLESS OÜ põhjendused ühtivad eelpool toodud põhjendustega ja eraldi nendele ei vasta.

3.5.2. Muinsuskaitseameti vastuväited pikendamise eelnõule

Wooluvabrik OÜ (edaspidi WV) keskkonnaloa L.VT.HA-171918 pikendamisest keeldumise otsus eelnõu (edaspidi eelnõu) on vastuolus usalduse arvestamise põhimõttega.

3.5.2.1. MKA on seisukohal, et KeA ei ole eelnõus arvestanud usalduse arvestamise põhimõtetega (HMS § 67). MKA on seisukohal, et KeA ei ole arvestanud WV ja avaliku huviga ning on rikkunud usalduse arvestamise printsiipi eelkõige sellega, et eelnõu paneb WV sellisesse olukorda, mis toob kaasa ettevõttele kaasa majandusliku raskuse, kuna keelatakse elektrienergia tootmine Linnamäe hüdroelektrijaamas. Lisaks KeA asunud uuesti hindama asjaolusid, mis juba olid hinnatud keskkonnaloa L.VT.HA-171918 andmisel, selle asemel et keskenduda ainult tähtaja pikendamisele. KeA eelnõu ei vasta HMS § 64 jj nõuetele ning KeA ei ole eelnõus põhjendanud, miks on jäetud käsitlemata HMS-is sätestatud nõuded haldusakti muutmise kohta ning see toob kaasa selle, et eelnõu (haldusakt) on õigusvastane.

KeA ei nõustu MKA-ga ning leiab, et MKA seisukoht on kohatu ja arusaamatu. KeA juhib tähelepanu et tähtajalise loa puhul ei saa eeldada, et luba kindlasti pikendatakse. HMS § 61 kohaselt kehtib haldusakt reeglina kuni kehtetuks tunnistamiseni ja kehtivusaja lõppemiseni. Veeloa pikendamise otsustamine on KeA kaalutusotsus, mille raames arvestab KeA menetluses tähtsust omavaid asjaolusid (HMS § 4 lg 2). VeeS § 279 lg 2 sätestab, et VeeS kuni

⁴⁰ Registreeritud KOTKAS, 21.10.2024 nr DM-129633-9 all.

2013. aasta 31. detsembrini kehtinud redaktsiooni alusel antud tähtajalise vee erikasutusloa puhul ei või muuta tähtaega, välja arvatud olemasoleva vee erikasutusloa pikendamise korral põhjendatud taotluse alusel kuni uue veeloa andmise otsustamiseni. Seega saab 2013. aasta 31. detsembrini kehtinud redaktsiooni alusel antud tähtajalist vee erikasutusluba pikendada üksnes juhul, kui esitatud on pikendamiseks põhjendatud taotlus ning uue veeloa andmise üle ei ole veel otsustatud. Seega ei saa tähtajalise veeloa omajal tekkida õiguspärast ootust, et veeloas kehtivusaega kindlasti pikendatakse, eriti veel lõpmatuseni. Seetõttu on MKA seisukohad usalduse kaitse põhimõttega arvestamata jätmise kohta kohatud.

3.5.2.2. MKA heidab ette, et KeA ei ole arvesse võtnud asjaolu, et Tallinna Halduskohus (nr 3-24-2250) rahuldab 08.08.2024 määrusega WV esialgse õiguskaitse taotluse ning peatas 26.07.2024 korralduse kehtivuse. MKA leiab, et usalduspärane oleks, kui KeA võtab arvesse kohtuvaidlust ning ei tee takistusi elektrienergia tootmiseks Linnamäe hüdroelektrijaamas, vaid ootab kohtuvaidluse lõpuni.

KeA selgitab, et kuigi 26.07.2024 korralduse kehtivus on peatatud EÕK korras, ei kohusta see KeA-d olemasolevat veeluba pikendama ega välista olemasoleva veeloa pikendamata jätmist. Seega tuleb KeA-l hinnata veeloa pikendamise taotluse põhjendatust. Juhul, kui veeloa pikendamise taotlus ei ole põhjendatud, ei ole veeloa pikendamine lubatav.

3.5.2.3. MKA on seisukohal, et KeA ei ole arvestanud WV ja avaliku huviga, kui keeldub haldusakti muutmisest.

KeA ei nõustu MKA-ga ning juhib tähelepanu, et on käsitletud korralduses erinevaid tähtsust omavaid asjaolusid ning kaalunud erinevaid huve kooskõlas HMS §-s 6 ja § 4 lg-s 2 sätestatuga ning jõudnud järeldusele, et loodus- ja keskkonnakaitseline huvi on kaalukam WV ärihuvist kasutada hüdroenergiat elektrienergia tootmiseks ning veeloa pikendamine ei ole põhjendatud (vt ka korralduse p 3.3.7)

3.5.2.4. MKA on seisukohal, et veeloa pikendamise taotluse menetlemisel tuleb keskenduda ainult tähtaja menetlemisele ning leiab, et KeA on asunud WV veeloa pikendamise taotlust menetlema kui esmast keskkonnaloa taotlust.

KeA ongi lähtunud veeloa pikendamise taotlusest ning on selgitanud korralduse p-s 3.3.6.2 ja 3.3.6.3, et kui hakkaks ka veeloa nõudeid ajakohastama, oleks sisuliselt tegemist uue loa andmise menetlusega ning see ei oleks kooskõlas veeloa pikendamise eesmärgiga, mis on ajutise iseloomuga. Küll aga peab KeA veeloa pikendamise taotluse põhjendatuse hindamisel arvestama mh uue veeloa andmise võimalikkust ning vee erikasutuse jätkumise mõjusid (korralduse p 3.3.3). KeA ei saa HMS §-s 6 ja § 4 lg-s 2 sätestatud põhimõtetest lähtuvalt jätta tähelepanuta asjaolusid ja tõendeid, mis on KeA-le teada ja omavad asjas tähtsust.

Tallinna Halduskohtu 27.07.2020 otsuses haldusasjas nr 3-19-1697 (p 10) on kohus märkinud, et loa andjal on veeloa pikendamise otsustamisel kontrolliõigus, millest tuleneb kohustus kaaluda (kaalutusõigus), kas esitatud põhjendused on piisavad, et õigustada senise veekasutusõiguse pikendamist ehk tal on õigus ka põhjendatud otsusega senise vee erikasutusloa pikendamisest keelduda. Korraldus on kooskõlas Tallinna Halduskohtu 27.07.2020 otsuses haldusasjas nr 3-19-1697 toodud seisukohtadega. KeA rõhutab, et kohus leidis samuti, et veeloa pikendamise otsustamisel peavad põhjendused muuhulgas sisaldama kasvõi esialgset hinnangut võimalusele üldse väljastada uut vee erikasutusluba, pikendamise mõjusid keskkonnale ja taotlejale ning kolmandatele isikutele ning vajadusel muid asjakohaseid kaalutlusi.

KeA on leidnud, et olulistele asjaoludele ja tõenditele tuginedes ei pea KeA WV taotletavaks tegevuseks uue veeloa andmist võimalikuks. Lisaks on KeA hinnanud veeloa pikendamise mõjusid ning leidnud, et selle tulemusena kaasneb negatiivse keskkonnamõju üha suurenev kumuleerumine, kaasneb keskkonnaoht ning esineb vastuolu õigusaktidega. Seetõttu kõiki asjaolusid koosmõjus hinnates jõudis KeA kõiki huvisid kaaludes järeldusele, et veeloa pikendamine ei ole võimalik (vt ka korralduse p 3.3.7.) KeA on seejuures hinnanud WV huvi kasutada hüdroenergiat elektrienergia tootmiseks ning sellest tulu teenida, leides et WV huvi hüdroenergia kasutamiseks ei kaalu üles loodus- ja keskkonnakaitselisi huvisid (korralduse p 3.3.7.). Lisaks on KeA puudutanud paisutuse likvideerimist (muinsuskaitselisest huvist lähtuvalt) (vt ka korralduse p 3.3.7.7) ning selgitab, et korraldus ei kohusta paisu ega paisutust likvideerima.

3.5.2.5. MKA toob välja, et nad on andnud 13.09.2024 kirjaga nr 5.1-17.3/1850 „Eritingimuste andmisest keeldumine, kaitsevööndis tööde tegemine ja säilitamiskohustuse täitmine (eelhaldusakt)“ haldusakti (edaspidi 13.09.2024 MKA eelhaldusakt), millega keelatakse igasuguse mälestise säilitamist kahjustav tegevus. KeA ei arvesta MKA hinnangul sellega, et riigi esindaja on andnud WV korralduse säilitada paisutus ning see on WV suhtes usalduse kuritarvitamine.

MKA seisukoht, et KeA ei arvesta, et 13.09.2024 MKA eelhaldusaktiga on antud WV-le korraldus säilitada paisutus, on eksitav ja kohatu. MKA on saatnud 23.08.2024 kirjaga nr 5.1-17.3/1696 mälestise Linnamäe hüdroelektrijaama paisu eritingimuste väljastamisest keeldumise, kaitsevööndis tööde tegemise ja säilitamiskohustuse täitmise eelnõu arvamuse esitamiseks KeA-le⁴¹. KeA esitas eelnõule seisukoha⁴², et eelnõu sellisel kujul andmisel oleks tegemist tühise haldusaktiga HMS § 63 tähenduses ning jääb esitatud seisukoha juurde. KeA hinnangul kaasneb 13.09.2024 MKA eelhaldusakti andmisega kohustus toime panna õigusrikkumise, sest vastavalt VeeS § 175 lg-le 4 peab paisu omanik või valdaja loata paistuse likvideerima. Käesoleval juhul on KeA keeldunud veeloa andmisest 26.07.2024 korraldusega, mistõttu juhul, kui kohtumenetlus asjas 3-24-2250 lõppeb ja kohus 26.07.2024 korraldust ei tühistata, on paisutuse omanik või valdaja kohustatud paisutuse likvideerima. Veeloa andmisest keeldumisega on seotud ka MKA oma otsuste tegemisel (vt ka RKHko 3-21-150 p 31), mistõttu tooks 13.09.2024 MKA eelhaldusakti andmine kaasa vastuolulise olukorra, kus kõnealust haldusakti täites pandaks toime õigusrikkumine. Samuti ei nähtu eelnõust haldusakti adressaat. Järelikult oleks 13.09.2024 MKA eelhaldusakt tühine. KeA juhib tähelepanu, et tühine haldusakt on kehtetu algusest peale (HMS § 63 lg 1), mistõttu ei looks 13.09.2024 MKA eelhaldusakt õiguslikke tagajärgi ega ole täitmiseks kohustuslik (HMS § 60 lg 1).

Tallinna Halduskohus on 01.11.2024 määruses haldusasjas 3-24-2873 p-s 10.2 märkinud, et kartus, justkui 13.09.2024 MKA eelhaldusakt võimaldaks WV-l hoiduda paisutuse alandamisest ja kalade vaba läbipääsu tagamisest ning see omakorda võib kaasa tuua keskkonnakahju, on põhjendamatu. Kohus arvestas seejuures ka KeA seisukohaga 13.09.2024 MKA eelhaldusakti eelnõu kohta ja nõustus, et 13.09.2024 MKA eelhaldusakt paisutuse likvideerimist ei takista.

KeA rõhutab täiendavalt, et korraldus ei kohusta paisutust ega paisu likvideerima. KeA täpsustas sellega seoses ka korralduse p 3.3.7.7.

⁴¹ Registreeritud KOTKAS, 28.08.2024 nr DM-129490-1 all.

⁴² Registreeritud KOTKAS, 04.09.2024 nr DM-129490-2 all.

3.5.2.6. MKA on seisukohal, et VV hindas, kaalus ja otsustas 03.06.2022 KeA asemel, et Linnamäe hüdroelektrijaamale veeloa andmise haldusmenetluses kaalub kultuuriväärtus üle looduskaitselike väärtuse ning seetõttu ei esine Natura 2000 keskkonnakaitselikest põhjust ega õigustust veeloa pikendamise keelduda. MKA toob välja, et KeA ei ole valitsuse antud eelhaldusakti kohustusi täitnud, vaid on neid eiranud; hinnanud juba hinnatud asjaolusid ise uuesti, kaalunud uuesti ka asjassepuutuvaid huvisid ja argumente ning jõudnud valitsuse otsusest erinevatele järeldustele.

KeA selgitab, et VV nõusolek on antud veeloa andmise menetluse ajal ning sellega on arvestatud 26.07.2024 korralduse andmise menetluses⁴³. KeA on nõus, et VV eelhaldusakt on siduv ja on täitmiseks. KeA selgitab, et VV oma korraldusega nr 163 andis nõusoleku tegevusloa andmiseks Linnamäe paisul Jägala jõe paisutamiseks ja hüdroenergia kasutamiseks, kuid jättis keskkonnavalga andmise ning hüvitusmeetmete kohustuse otsustada KeA-le. KeA Natura tagantjäreli ja erandi hindamises jõudis järeldusele, et puuduvad hüvitusmeetmed, seega ei ole võimalik neid ka seada ning uut veeluba anda. VV ei saa anda ega kohustada KeA-d veeluba andma.

KeA on seisukohal, et VV korraldus nr 163 on käsitletav VV nõusolekuna juhiks, kui keskkonnavalga on võimalik kehtivat Euroopa Liidu ja siseriiklikku õigusruumi arvestades anda, sh hüvitusmeetmed määrata. KeA on leidnud Natura erandi hindamise aruande ptk-s 3 lk 45-62 "Hüvitusmeetmete kava"), et hüvitusmeetmeid piisavas ulatuses rakendada ei ole võimalik, seega Natura erand ei kohaldu. Seetõttu ei pea KeA veeloa andmist Linnamäe paisul Jägala jõe paisutamiseks ja hüdroenergia kasutamiseks võimalikuks.

3.5.2.7. MKA on arvamisel et, KeA ei ole 1) kontrollinud taotluse vastavust kõikidele muudele VeeS, KeÜS ja KeHJS nõuetele, ega 2) määranud kindlaks kohaseid hüvitusmeetmeid.

KeA ei nõustu eeltoodud väidetega. KeA on otsuse tegemisel lähtunud kehtivatest õigusaktidest ning leidnud, et esinevad veeloa pikendamise keeldumise alused (korralduse p 3.2 ja 3.4). KeA juhib tähelepanu, et on Natura erandi hindamise aruandes analüüsinud hüvitusmeetmete rakendamise võimalikkust ning jõudnud järeldusele, et hüvitusmeetmed puuduvad⁴⁴. KeA arvestab juba tehtud uuringu ja analüüsiga, mis kajastub Natura erandi hindamise aruandes, ka veeloa pikendamise menetluses, lähtudes HMS §-s 6 ja § 4 lg-s 2 sätestatud põhimõtetega.

3.5.2.8. MKA on seisukohal, et eelnõus ei ole arvestatud selle rakendamise mõjuga olulise kultuuripärandi säilimisele. MKA viitab Vabariigi Valitsuse 03.06.2022 korraldusele ning leiab, et Linnamäe puhul tuleb silmas pidada, et "Eestis on lõhe- jt kalaliikide jõgede olukord järk-järgult paranenud ning selle hüvanguks on juba avatud või loodud kalapääse muu hulgas ka kultuuriväärtuslikele paisudele või tehtud muid töid mälestistel. Riikliku kaitse all olevatest paisudest 17 asuvad nn lõhelaste jõelõikudel, milledest 14 on leitud kompromiss. Need kõik on kahjustanud mälestise olukorda ja algset ilmet. Järele ongi vaid kolm olulisemat. Samas on lõhejõgesid 125."

KeA selgitab, et põhjalikumalt on kultuurimälestise teemat käsitletud Natura erandi hindamine aruande⁴⁵ p-s 2.2.2 ning korralduses ei olnud vajadust seda üle korrata. Lisaks on korralduse

⁴³ KOTKAS-s menetlus nr M-115314.

⁴⁴ Natura erandi hindamise aruanne ptk 3 lk 62 DHS-s 05.04.2024 nr 1-21/24/6 all ning on kättesaadav <https://adr.envir.ee/et/document.html?id=d9ed2cd4-22c5-4d19-8d37-e992ddb5d94e>

⁴⁵ Natura erandi hindamise aruanne on kinnitatud DHS-s 05.04.2024 nr 1-21/24/6 all ning on kättesaadav <https://adr.envir.ee/et/document.html?id=d9ed2cd4-22c5-4d19-8d37-e992ddb5d94e>.

p-s 3.3.7.7 käsitletud, et lahendusi otsitakse paisutuse likvideerimise menetluses ning paisutuse likvideerimine ei tähenda ilmtingimata paisu likvideerimist.

KeA märgib, et MKA väide 125 lõhejõe kohta on ekslik. KeA selgitab, et keskkonnaministri 15.06.2004 määrus nr 73 "Lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistu" käsitleb lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistusse kuuluvat 125 jõge ja jõe lõiku. KeA juhib tähelepanu, et nimekirjas on esitatud veekogud, mis on nii jõeforelli, meriforelli ja harjuse (tuntud ka kui lõhilased) kui ka Läänemere regiooni suurima lõhilase lõhe *Salmo Salar* elupaigaks sobilikud veekogud. KeA rõhutab, et jõgesid, mis on sobilikud just lõhele *Salmo Salar* (mitte üldistades kõigile lõhilastele), on Eestis vaid 12 (Põhja-Eestis Narva, Purtse, Kunda, Selja, Loobu, Valgejõgi, Jägala, Pirita, Vääna, Keila ja Vasalemma ning Lääne-Eestis Pärnu). Lisaks rõhutab KeA veelkord, et lõhe, jõesilmu, paksukojalise jõekarbi ning elupaigatüübi jõed ja ojad seisund Eestis on ebasoodne ning kaitstus ebapiisav⁴⁶.

3.5.3. Wooluvabriku OÜ vastuväited pikendamise korraldusele

3.5.3.1. *WV ei nõustu eelnõus esitatud seisukohtade ja põhjendustega, eelkõige sellega, et veeloa pikendamine on välistatud keskkonnaohu või õigusaktidega sätestatud nõuetele mittevastavuse tõttu. WV toob välja, et veeloa pikendamine on ajutine ning on vajalik mahukate kohtuvaidluste jaoks. WV on seisukohal, et veeloa pikendamata jätmine toob kaasa WV majandustegevuse seiskumise ja tõenäolise pankrotistumise ning kõik kohtuvaidlused muutuvad sisutühjadeks.*

KeA märgib esmalt, et olemasoleva veeloa pikendamine ei ole põhjendatud, kuna selle alusel toimub pidev õigusaktide rikkumine ja negatiivsete keskkonnamõjude kumuleerumine. KeA on varem olemasolevat veeluba pikendanud, kuid võrreldes viimase pikendamisega on olukord oluliselt muutunud, sest samal paisul uue veeloa taotluse menetluses on KeA uurimispõhimõttest (HMS § 6) lähtuvalt kogunud tõendeid, neid analüüsinud ja jõudnud erinevaid asjaolusid ja tõendeid hinnates järeldusele, et WV taotletavaks tegevuseks ei ole võimalik veeluba anda ning teinud 26.07.2024 korraldusega keelduva otsuse. Ehkki vastav korraldus on taotleja poolt kohtus vaidlustatud, ei tulene kohtumenetlusest haldusasjas 3-24-2250 ega ka teistest taotleja poolt algatatud ja taotluses viidatud kohtuasjadest varasema veeloa pikendamise kohustust ning kohustust ei tulene ka ühestki veeloa andmist reguleerivast õigusaktist. Taotleja seisukoht, et veeloa pikendamata jätmine toob kaasa WV majandustegevuse seiskumise ja tõenäolise pankrotistumise ning kõik kohtuvaidlused muutuvad sisutühjadeks, pole sisuliselt põhjendatud. KeA on seisukohal, et majanduslikud ja rahalised küsimused võivad olla omandiõiguse riive seisukohast olulised, kuid ei kaalu käesoleval juhul üles keskkonnavalasid eesmärke ega kaalutlusi. Taotleja ei saa eeldada, et looduslikku ressursi võib ettevõtluse tarbeks kasutada vaatamata vastuolule keskkonnanõuete normidega. Isegi, kui neid selgitusi olemasoleva veeloa pikendamise menetluses asjakohasteks lugeda, siis tuleb arvestada ka seda, et KeA on kohtuasjas nr 3-24-2250 vastustajana kaebusele täielikult vastu vaieldud ega ole sellega nõustunud.

⁴⁶ Species assessments at EU biogeographical level
natureart17.eionet.europa.eu/article17/species/summary/?period=5&group=Fish&subject=Salmo+salar®ion=BOR

3.5.3.2. *WV toob välja, et KeA ei ole arvestanud MuKS § 33 lg 1 ja 3 sätestatut ning paneb WV olukorda, kus ta ei ole võimeline Linnamäe paisu hooldama ja remontima.*

KeA märgib, et WV hoonestusõigust ostes võttis endale teadlikult äririski, sest paisutamiseks ja hüdroenergia kasutamiseks oli antud tähtajaline veeluba ning seega ei saanud tekkida õiguspärasest ootusest vee erikasutuse jätkamiseks pärast tähtajalise veeloa lõppemist. KeA juhib tähelepanu, et Eesti Energia Aktsiaselts, kellelt Wooluvabrik OÜ hoonestusõiguse omandas, on hoonestusõiguse võõrandamist avalikkusele põhjendanud järgmiselt: „*Hoonestusõigus anti meile 2002. aastal 99 aastaks. Seadusandlus on aga 15 aasta jooksul oluliselt muutunud. Kuna aastaid on olnud ebaselge, kas paisutuse ja elektritootmisega saab jätkata või mitte, on Eesti Energia otsustanud elektrijaama hoonestusõiguse koos oluliste osadega enampakkumisele panna*“⁴. Samuti on WV avaldanud meedias hoonestusõiguse ostmise tehingu kohta arvamuse, hinnates tehingut riskantseks.⁵ Seega on WV olnud teadlik kaasnevatest riskidest. MuKS §-st 33 tuleneva säilitamiskohustuse võttis WV hoonestusõiguse omandamisel ja erinevalt veeloast oli tegemist tähtajatu kohustusega. HEJ valdajana on WV-l kohustus täita õigusaktidest tulenevaid kohustusi sõltumata sellest, kas vee erikasutus on majanduslikult otstarbekas või üldse majandustegevusega seostatav.

3.5.3.3. *WV ei nõustu KeA seisukohaga, et VeeS § 279 lg 2 kohane vee erikasutusloa pikendamine ei ole eesmärgipärane, sest sisuliselt oleks tegemist uue loa andmisega. WV rõhutab, et ei ole taotlenud veeloa ajakohastamist vaid tähtaja pikendamist. Lisaks ei ole asjakohane esitatud veeloa pikendamise taotluse lahendamisel viidata KeÜS § 54 lg 1 p-dele 4 ja 6 ning keelduda veeloa pikendamisest VeeS § 192 lg 1 alusel. 26.07.2024 korralduse kehtivus on peatatud kuni haldusasjas nr 3-24-2250 tehtud kohtulahendi jõustumiseni. Seega õiguslikult ei ole WV uue veeloa taotluse kohta kehtivat otsust, mis välistaks VeeS § 279 lg 2 alusel veeloa pikendamise. Lisaks toob VW, et kohtuasja lahendusest võivad kaasneda ka suunised KeA-le selle kohta, millised kaalutlused peavad sisalduma veeloa taotluse lahendamise otsuses.*

Täpsemalt on KeA käsitlenud seda küsimust ka korralduse p 3.5.2.4. KeA on kaalunud, kas on võimalik loa tingimusi ajakohastada ja luba pikendada, kuid ei pidanud seda võimalikuks. KeA selgitab täiendavalt, et erinevalt eelmistest veeloa pikendamise taotlustest on 13.09.2024 veeloa pikendamise taotluse menetluses ilmnenu uued asjaolud, st asjaolud on muutunud. KeA-l on aastate jooksul, sh 26.07.2024 taotluse menetluses kogutud olulist tähtsust omavaid asjaolusid ja tõendeid kogumise analüüsides veendumus, et paisutamine ja hüdroenergia kasutamine kahjustavad Natura 2000 võrgustiku ala kaitse-eesmärke (korralduse p 3.3.5.2). Ka antud menetluse raames KeA on jõudnud järeldusele, et luba ei saa pikendada, kuna leevendusmeetmeid Natura ala kahjustamise vältimiseks pole võimalik rakendada.

3.5.3.4. *WV hinnangul ei ole põhjendatud lugeda praeguse olukorra (status quo) ajutist jätkumist oluliseks keskkonnanähtuseks, mis toob endaga kaasa keskkonnaohu KeÜS § 52 lg 1 p 6 tähenduses.*

KeA on seisukohal, et vee erikasutus ohustab otseselt keskkonda, kui see ei võimalda saavutada Natura alal kehtivaid kaitse-eesmärke ja hindab seda oluliseks keskkonnaohuks. Täpsemalt on KeA keskkonnaohu teemat käsitlenud ja täpsustanud korralduse p 3.3.5.

3.5.3.5. *WV ei nõustu KeA väitega, et tsükliline veekasutus on veeloa pikendamist välistav negatiivne keskkonnamõju. WV juhib tähelepanu sellele, et ka looduses on veekogude veetase ja veehulk muutuv ning vastavalt aastaaegadele ka tsükliline ning viitab Mereinstituudi aruande lk-l 36, kust järeldab, et merevee poolt veetaseme kõigutamine mõjutab WV-st*

sõltumatult lõhede kudemise edukust ja kalda ääres elutsevate silmuvastsete elukäiku negatiivselt paisust allavoolu jääval alal, kus on nagunii ka looduslikud muud tingimused väga kehvad.

KeA toob välja, et vooluveekogu veerežiimi pidev muutmine vee kogumise tagajärjel on tõsine oht looduskoskonnale vajaliku normaalse ökoloogilise tasakaalu saavutamisel ja säilitamisel. Vooluhulkade kõikumine ohustab otseselt kalu, eriti nende noorjärke. See, et merevee tase allpool Linnamäe paisu kõigub ei ole argument Linnamäe paisul inimtekkelise veetaseme kõigutamisega jätkamise lubamiseks. Kuigi looduses on veekogude veetase tõepoolest tsükliline, on looduslikud muutused aeglasemad ja organismidel on olnud aega nendega kohaneda. Inimtegevusest tulenevad muutused, nagu paisust tingitud veekasutuse tsüklilisus, võivad olla järsemad ja vähem prognoositavad. See erinevus põhjustab suuremat stressi veekogu ökosüsteemile, sealhulgas kaladele ja teistele organismidele. Nimetatud HEJ tsüklilise veekasutuse negatiivset mõju on välja toodud näiteks nii Tartu Ülikooli Eesti Mereinstituudi 2016. a lõhe ja meriforelli aruandes⁴⁷ kui ka vee-elustiku uuringus. Kuigi Mereinstituudi aruanne võib viidata looduslikele teguritele, ei tähenda see, et WV tegevuse mõju oleks tühine. KeA täiendas sellega seoses korralduse p 3.3.2.

3.5.3.6. WV ei nõustu etteheitega, et noorjärgude laskumisel läbi turbiinide kaasneb suur suremus – Linnamäe HEJ turbiinide ette on paigaldatud nõuetekohased võred, mille avade suurus on selline, et välistada võimalikult suures ulatuses jõeelustiku (sh noorjärgude) sattumine turbiinidesse.

KeA-le teadaolevalt ei ole WV kasutanud veeloa pikendamisest keeldumise korralduse p-s 3.3.6.1. viidatud kitsamat võret ajavahemikul 20.04.-10.06., mis võiks takistada noorjärgude sattumist turbiinidesse. Tavaline võre avade laiusega 25 mm ei ole piisavalt tõhus takistamaks kalade noorjärgude turbiinidesse sattumist. Kalade vigastused või hukkumine võivad tekkida ka võredest möödumisel või vee survele nende vastu sattudes.

3.5.3.7. WV teadaolevalt ei ole Jägala jões tuvastatud parasiitide esinemist ja seda eelkõige põhjusel, et jõe suudme lähedal on Linnamäe pais, mis takistab parasiidi kandumist ülesjõe. Lisaks jääb WV-le arusaamatuks, kuidas aitab veeloa pikendamisest keeldumine kaasa haiguste ja parasiitide leviku tõkestamisele – pigem aitab WV poolt soovitud veekasutus vältida haiguste ja parasiitide levikut. WV hinnangul ei ole selgitatud, kas Linnamäe pais omab veetemperatuuridele olulist mõju – arvestada tuleb, et tegemist on sisuliselt jõesuudmes paikneva paisuga, mistõttu paisust allavoolu seguneb jõevesi üsna pea juba mereveega, st veetemperatuuride erisus ei ole paisust üles- ja allavoolu oluliselt erinev.

KeA selgitab, et WV väide, et Linnamäe pais takistab parasiitide levikut ülesvoolu, ei tugine teaduslikele andmetele ega põhjalikule uuringule. Parasiitide esinemine sõltub paljudest teguritest, sealhulgas vee kvaliteedist, kalade liikumisest, peremeesorganismide olemasolust ning ökoloogilisest tasakaalust. Looduslikult vabalt liikuv jõgi suudab paremini säilitada ökoloogilist tasakaalu, mis aitab ennetada ka haiguste ja parasiitide levikut. Kõrgem vee temperatuur soodustab teatud parasiitide ja haigustekitajate levikut ning võib kahjustada külmaveelisi kalu, näiteks lõhet ja meriforelli, kes vajavad kudemiseks ja eluks jahedamat vett. Veetemperatuuri erisused paisust üles- ja allavoolu võivad olla vähem märgatavad suudme

⁴⁷ Tartu Ülikool Eesti Mereinstituut. Eesti riikliku kalanduse andmekogumisprogrammi täitmine ja analüüs, teadusvaatlejate paigutamine Eesti lipu all sõitvatele kalalaevadele ning teadussoovituste koostamine kalavarude haldamiseks aastatel 2015-2017 Töövõtuleping nr 4-1.1/15/20-1 2016.a. lõpparuanne Osa: Lõhe ja meriforell, lk 22. Kättesaadav [2016. aasta lõhe ja meriforelli aruanne.pdf](#)

lähedal, kuid paisu kohal oleva veekogu mõju ulatub kaugemale. Kuigi paisust allavoolu seguneb jõevesi mereveega, ei vähenda see paisu mõju paisust ülesvoolu jäävale piirkonnale. Paisjärve mõju avaldub ulatuslikult jõgikonna terviklikkusele, sealhulgas elupaikade kvaliteedile, veetemperatuurile ja veekogude ökoloogilisele tasakaalule.

3.5.3.8. WV leiab, et on KeA ka omistanud põhjendamatu suurt tähtsust settereostuse ohule paisust allavoolu jäävatele kärestikele. Paisutus oli alla lastud kooskõlastatult KeA-ga ka 2021. aastal paisu remondi ajal, kuid sealjuures ei kandunud setteid allavoolu. Seega näitab viimaste aastakümnete kogemus ja praktika, et setete allavoolu kandumine on väga vähetõenäoline oht, mis võib realiseeruda vaid eelkõige kogu paisjärve (hooletul) tühjakslaskmisel.

KeA selgitab, et 2021. aastal paisu remondi ajal ei avatud põhjalasku ja seetõttu jäi sete paisjärve ja ei kandunud allavoolu olevale kärestikule. Sette kogust tuleb seirata ja jälgida ning vajadusel paisjärvest eemaldada. Kuna olemasolevat veeluba ei ole ajakohastatud, siis ei ole määratud sette seireks loasse tingimusi. Jägala jõgi on 99 km pikk ja Linnamäe pais paikneb jõe suudme lähedal, seega on eeldatav, et sette kogus, mis Linnamäe paisjärve ladestub, on märkimisväärne ja ohtlik, kui pais peaks kontrollimatult purunema. Kärestikud allavoolu piirkonnas on sageli olulised elupaigad erinevatele kalaliikidele ja muule vee-elustikule, sealhulgas kaitstavatele liikidele. Isegi väikeste settehulkade allavoolu kandumine võib mõjutada kudemisalade kvaliteeti, lämmastiku ja fosfori taset vees ning jõgede ökoloogilist seisundit. Pikaajaline settete kuhjumine võib põhjustada ka elupaikade degradeerumist.

3.5.3.9. WV märgib, et paisust mereni jääva jõelõigu (settereostuse ohuga ala) maksimaalne potentsiaal on eelnevalt viidatud Mereinstituudi andmetel vaid 300 laskujat aastas (vt samas, lk 36) ehk 30 täiskasvanud lõhekalat. Seega on väited kumuleeruvast keskkonnoahust paisust allavoolu jääva jõelõigu osas tugevalt liialdatud, et mitte öelda ilmselt ebaõiged.

KeA selgitab, et WV keskendub ainult lõhe arvulisele osakaalule, jättes tähelepanuta paisust allavoolu jääva ala laiemad ökoloogilised mõjud. Settereostus ja takistused kalade liikumisele võivad mõjutada ka teisi kalaliike (sh kaitse-eesmärgiks olevat jõesilmu), bentost (jõe põhjaelustikku), veetaimestikku ning veekvaliteeti. Need koosmõjud võivad muuta ala elupaikade kvaliteeti ja vähendada jõekeskkonna vastupanuvõimet teistele häiringutele. WV-u väide keskendub ühe aasta lõhe laskujate arvule, kuid kumuleeruv mõju tuleneb aastate jooksul korduvatest häiringutest ja muudab ala vähem sobivaks kudemiseks ja noorkalade eluks.

3.5.3.10. WV juhib tähelepanu, et käesoleval ajal ei ole KeA-l võimalik astuda reaalseid samme paisu likvideerimiseks ja rändetee avamiseks. Seega jääb WV-le arusaamatuks, miks ei pea KeA võimalikuks Linnamäe HEJ toimimist, sh paisutamist ja elektrienergia tootmist, kuni ajani, mil KeA on jõudnud kohta, kus on reaalselt võimalik astuda samme rändetee avamiseks.

KeA seisukoht on, et Linnamäe HEJ tegevuse jätkamisega kaasnevad looduskeskkonnale, sealjuures Jägala loodusala kaitse-eesmärkidele kumulatiivsed negatiivsed mõjud (korralduse ptk 3.3.3). Paisutamise ja hüdroenergia kasutamiseks elektrienergia tootmiseks kaasneb märkimisväärne ajas kumuleeruv negatiivne mõju looduskeskkonnale: mida pikemalt on jõgi paisuga tõkestatud ning vee erikasutus (paisutamine ja hüdroenergia kasutamine) jätkub, seda nõrgemaks jäävad siirdekaldade (lõhe ja jõesilm) ja teiste kaitsealuste liikide (võldas, paksukojaline jõekarp) populatsioonid, sest mida väiksem on isendite arvukus, seda väiksem on geneetiline mitmekesisus ning iga muu negatiivne tegur on suurema mõjuga populatsioonile. Samuti ei ole kaitse-eesmärgiks olevatel liikidel võimalik kasutada paisjärvealust elupaika (5 ha) ning eeskätt siirdelise eluviisiga liikidel nagu kaitse-eesmärgiks

olevad lõhe ja jõesilm ei ole võimalik kasutada paisust ülesvoolu jäävaid elupaiku (96% elupaikadest) seni, kuni paisutus ja rändetõke pole likvideeritud.

3.5.3.11. *WV peab vajalikuks rõhutada, et kuivõrd kalade rändetee avamine ja paisutuse likvideerimine ei oleks nagunii koheselt ja tõenäoliselt isegi enne 2027. aasta lõppu realistlik, siis loob KeA põhjendus moonutatud pildi tegelikest kahjustest ja kasudest.*

KeA on analüüsinud veeloa pikendamisest keeldumise korralduse ptk-s 3.3.3. märkimisväärsel ajal kumuleeruvat negatiivset mõju, mis kaasneb veeloa pikendamise ja tegevuse jätkamisega.

3.5.3.12. *WV toob välja, et KeA on eelnõus viidanud, et WV tegevus Linnamäe paisul ei võimalda saavutada määrusega nr 144 määratud ja Jägala jõe hoiuala kaitsekorralduskavaga täpsustatud kaitse-eesmärke. WV selgitab, et määrusega nr 144 ei ole määratud Jägala jõe kärestikulise sāngi rajamine/taastamine. Sellised eesmärgid sisalduvad kaitsekorralduskavas, mille WV on vaidlustanud kohtus. WV märgib, et kaitsekorralduskavas sõnastatud kaitse-eesmärgid on pigem määrukses nr 144 märgitud kaitstavate väärtuste laiendamine ja suurendamine, mitte täpsustamine.*

KeA selgitab, et määrukses nr 144 on nimetatud, milliste liikide elupaigad ja milline loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüp on määratud hoiuala kaitse-eesmärgiks. Liigid, kelle elupaiku alal kaitstakse, on harilik võldas (*Cottus gobio*), jõesilm (*Lampetra fluviatilis*) ja lõhe (*Salmo salar*) ning elupaigatüüpidest kaitstakse alal elupaigatüüpi jõed ja ojad (3260). Kaitsekorralduskava on dokument, kus seatakse täpsustatud kaitse-eesmärgid nendele väärtustele, mis on määrukses nr 144 nimetatud. Kaitsekorralduskavaga seatakse pindalalised eesmärgid ning eesmärgid väärtuse seisundi saavutamise osas. Kui väärtuste seisund ei ole alapõhiselt või üleriigiliselt hea, seatakse eesmärgid ka taastamiseks. Elupaigatüübile jõed ja ojad on kaitsekorralduskavaga seatud eesmärk hea seisundi taastamiseks, kuna alal on suur taastamispotentsiaal, mis parandaks oluliselt ka elupaigatüübi jõed ja ojad üleriigilist seisundit. Loodusdirektiivi artikkel 17 kohase viimase (2019) üleriigilise aruandluse⁴⁸ põhjal on elupaigatüübi jõed ja ojad seisund hinnatud ebapiisavaks, ühe olulise survetegurina on välja toodud paisutamine ja hüdroenergia tarbimine ning meetmetena on ette nähtud hüdroenergia tarbimisest tulenevate mõjude vähendamist ja elupaigatüübi looduslikkuse taastamist.

3.5.4. Jõelähtme Vallavalitsuse vastuväited pikendamise korraldusele

3.5.4.1. *Jõelähtme VV ei nõustu eelnõus esitatud seisukohtade ja põhjendustega ning leiab, et veeluba tuleb pikendada. Jõelähtme valla hinnangul on kooskõlas hea halduse põhimõttega see, kui Keskkonnaamet pikendaks Loa kehtivust vähemalt kuni õigusvaidluste lõppemiseni. Nii toimides aitab Keskkonnaamet ära hoida järjekordset kohtuasja. Jõelähtme VV viitab Riigikohtu otsusele 3-17-1739 ning on seisukohal, et paisutuse säilitamine Linnamäe paisjärves ei tooks kaasa jõe kui elupaiga ja kaitstavate liikide seisundi halvenemist 16.06.2005 ajaga võrreldes.*

KeA toob välja, et Jägala looduslal pole eesmärgiks vaid seisundi halvenemise ärahoidmine, aga ka seisundi parandamine. Keskkonnaamet selgitab ka, et Riigikohtu Halduskolleegiumi 28.01.2021 otsust nr 3-17-1739 tuleb analüüsida tervikuna, mitte vaid võttes sealt välja endale sobivaid lauseid. Viidatud kohtuotsuse punktis 29 on toodud: “Ennekõike on loodusdirektiivi art 6 lg 2 eesmärgiks hoida ära kaitstava elupaiga ja liigi seisundi edasine halvenemine”. Lisaks

⁴⁸ Kättesaadav <https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/>

on punktis 31 toodud: “Vastustajal tuleb taotluse lahendamisel ennekõike selgitada, kas paisutuse säilimine toob kaasa jõe kui elupaiga või hoiualal kaitstavate liikide seisundi halvenemise võrreldes Natura ala moodustamise hetkega või hilisema olukorraga, kui jõe või liikide seisund on vahepeal paranenud. Lisaks tuleb vastustajal selgitada, kas asjaomastel hoiualadel on konkreetseks eesmärgiks seatud vaid olemasoleva olukorra halvendamise vältimine või ka parandamine ning kas paisutamise jätkamine kahjustaks neid eesmärke. Esmajoones tuleks hinnata, kas olulist mõju on võimalik välistada leevendusmeetmetega. Üksnes juhul, kui leevendusmeetmed olulist mõju ei välista, võib kõne alla tulla varem lubatud tegevuse keelamine.”. Seega tuleb analüüsida alapõhiseid kaitse-eesmärke, hinnates, kas konkreetsel alal on eesmärgiks vaid ala seisundi säilitamine või ka parandamine. Loodusdirektiivi art 2 lg 2 järgi on selle direktiivi eesmärk ühenduse tähtsusega looduslike elupaikade ning looduslike looma- ja taimeliikide soodsa kaitsestaatuse säilitamise kõrval ka selle staatuse taastamine. Euroopa Kohus on korduvalt rõhutanud, et Natura alade kaitse ei tohi piirduda meetmetega, mis on mõeldud inimtegevusest tuleneva välise kahjustamise ja häirimise vältimiseks, vaid see peab ka vastavalt olukorrale hõlmama positiivseid meetmeid ala seisundi säilitamiseks ja parandamiseks (nt otsused asjades nr C-399/14: Grüne Liga, p 43; C-404/09: Alto Sil, p 126). KeA juhib tähelepanu, et Linnamäe paisu tänane seis halvendab jätkuvalt valitsevat keskkonnaseisundit. Paisjärved ei ole ajas püsivad stabiilsed ja isereguleeruvad kooslused, vaid neile on omane ajas kumuleeruv keskkonnamõju - paisjärvedesse kogunevad setted, mida on vaja regulaarselt eemaldada, kiireneb vee soojenemine, millel on iseäranis kliimasoojenemise taustal negatiivne mõju vee-elustikule. Lisaks killustavad paisud jõelist elupaika, mille tulemusena degradeeruvad ajapikku ka vee-elustiku killustunud populatsioonid (siseristumine või ristumisvõimaluste puudumine, toidubaasi ja erinevate elupaikade piiratus erinevate ilmastikutingimuste korral jms). Kõik need mõjud ei ilmne koheselt, vaid pikema aja vältel. Ka on ohuks HEJ tsüklilisest töörežiimist tulenev veetasemete kõigutamine paisust allavoolu.

3.5.4.2. Jõelähtme VV toob välja, et päikese ja/või tuule energia tootmine on piiratud, Linnamäe hüdroelektrijaam aitab juhitava elektrienergia osakaalu suurendada.

KeA juhib tähelepanu, et Linnamäe HEJ installeeritud 3 turbiini summaarne koguvõimsus on 1152 kW ning aastatoodang vahemikus 5–7 GWh. Eleringi kodulehel⁴⁹ toodud andmete järgi toodeti Eestis 2023. aastal taastuvatest allikatest elektrienergiat 2606 GWh, mis moodustas 53% elektrienergia kogutoodangust. Linnamäe HEJ aastatoodang moodustas 0,27% taastuvatest allikatest 2023. aastal võrku toodetud elektrienergiast. Nii Linnamäe HEJ elektriline võimsus, kui ka aastatoodang jäävad tunduvalt väiksemaks kui statistiline viga võrreldes Eesti vastavate näitajatega. Kui mingi parameetri muutus jääb 5% piiridesse, siis loetakse statistiliselt selle mõju protsessile olematuks. Arvestades, et arendamisel on mitmeid tuuleparke (sh meretuuleparke), kahaneb Linnamäe HEJ osatähtsus taastuvelektri tootmisvõimsuste osas ja taastuvelektri tootmisel veelgi. Isegi kui teavitatud planeeritavate uute tootmisvõimsuste rajamine ei realiseeru täies mahus, ületavad need kordades Linnamäe HEJ tootmisvõimsust. Linnamäe HEJ elektri tootmine sõltub eelkõige Jägala jões olevast vooluhulgast, mis muutub aastaagadest sõltuvalt pidevalt ja seega Linnamäe HEJ elektritootmine ei ole stabiilne ja ühtlase sagedusega ning ei aita suurendada juhitava elektrienergia osakaalu.

3.5.4.3. Jõelähtme VV viitab Riigikohtu 28.01.2021 haldusasja nr 3-17-1739 otsuse punktile 33 ning on arvamusel, et samasugune põhimõte kehtib ka seonduvalt OÜ Wooluvabrik sooviga

⁴⁹ Eleringi kodulehel tabel võrku antud kütuseliigid – kättesaadav <https://elering.ee/toodang-japroгноos> (29.02.2024). Elering on sõltumatu ja iseseisev Eesti elektri ja gaasi ühendsüsteemihaldur.

toota elektrienergiat just nimelt ajaloolise taustaga Linnamäe hüdroelektrijaamas. Lisaks viitades sama kohtuotsuse punktile 32, Jõelähtme VV leiab, et antud juhul on põhjendatud loodusdirektiivi art 6 lg 4 ning KeÜS § 10 teise lause alusel erandi tegemine. Jõelähtme VV lisab, et samale seisukohale on asunud Vabariigi Valitsus 03.06.2022 korralduses nr 163.

Selles ei ole vaidlust, et WV tahab elektrit toota Linnamäe paisul. Samas juhib KeA tähelepanu, et antud juhul Natura erandit kohaldada ei ole võimalik. VV oma korraldusega nr 163 andis nõusoleku tegevusloa andmiseks Linnamäe paisul Jägala jõe paisutamiseks ja hüdroenergia kasutamiseks, kuid jättis keskkonnanõu andmise ning hüvitusmeetmete kohustuse otsustada KeA-le. KeA jõudis Natura erandi hindamises järeldusele, et puuduvad hüvitusmeetmed, seega ei ole võimalik neid ka seada ning veeluba anda. VV ei saa anda ega kohustada KeA-d veeluba andma. Natura erandi rakendamise korral saaks VV anda nõusoleku tegevusloa andmiseks ning KeHJS § 29 lg 4 kohaselt tuleb sellisel juhul seada hüvitusmeetmete rakendamise kohustus. KeA selgitab, et VV korraldus nr 163 on käsitletav VV nõusolekuna juhiks, kui keskkonnaluba on võimalik kehtivat Euroopa Liidu ja siseriiklikku õigusruumi arvestades anda, sh hüvitusmeetmed määrata. KeA on leidnud Natura erandi hindamise aruande ptk-s 3 lk 45-62 "Hüvitusmeetmete kava"), et hüvitusmeetmeid piisavas ulatuses rakendada ei ole võimalik, seega Natura erand ei kohaldu. Seega ei pea KeA võimalikuks anda veeluba Linnamäe paisul Jägala jõe paisutamiseks ja hüdroenergia kasutamiseks. Kui KeA ei pea juba ainuüksi uue veeloa andmist võimalikuks hüvitusmeetmete puudumise tõttu, oleks põhjendamatult jõuda veeloa pikendamise menetluses Natura erandi kohaldamises teistsugusele järeldusele. KeA on sellest tulenevalt täpsustanud korralduse p 3.3.5.

3.5.4.4. Jõelähtme VV leiab, et Keskkonnaamet on jätnud arvesse võtmata Euroopa Kohtu praktika seoses loodusdirektiivi artikli 6 lõigetega 3 ja 4, viidates kohtuasjadele nr C-304/05, nr C404/09, nr C-182/10, nr C-387/15 ja C-388/15. Jõelähtme VV märgib, et veeloa andmisest ei saa keelduda hüvitusmeetmete määramisega seonduvale viidates. Jõelähtme VV märgib, et asendusmeetmete määramine on lihtsalt järelem, mis kaasneb tegevuseks loa andmisega seetõttu, et Natura 2000 ala kahjustava tegevuse elluviimiseks on eriti mõjus üldine huvi ning alternatiivsed lahendused puuduvad.

KeA selgitab, et KeHJS § 29 lg 2 ja loodusdirektiivi art 6 lg 3 ei laiene korduvatele lubadele, mida taotletakse samas kohas ja samal viisil jätkuvaks tegevuseks. LKS § 32 lg 2 ja loodusdirektiivi art 6 lg 2 laienevad alates Natura ala moodustamisest püsivalt projekti elluviimisele ja selle tagajärgedele, nt rajatise kasutamisele ka siis, kui projekti elluviimisega on alustatud enne Natura ala moodustamist. Loodusdirektiivi art 6 lg 2 alusel on KeA antud juhul selle sätte tähenduses vajaliku meetmena läbi viinud tagantjärele hindamise, mis vastab loodusdirektiivi art 6 lg 3 nõuetele. Loodusdirektiivi art 6 lg 4 kohane erandimenetlus on vajalik üksnes juhul, kui arendaja leiab negatiivsest hinnangust hoolimata, et kava või projekt tuleks siiski ellu viia ülekaalukatel avaliku huviga seotud põhjustel. See on võimalik üksnes siis, kui puuduvad alternatiivsed lahendused, ülekaalukad avaliku huviga seotud põhjused on nõuetekohaselt põhjendatud ja kui Natura 2000 üldise sidususe kaitsmiseks on vastu võetud sobivad asendusmeetmed (hüvitusmeetmed). Sellistel juhtudel võib olla vajalik ka ettevaatuspõhimõtte rakendamine, eelkõige seoses kohaldatavate asendusmeetmete (hüvitusmeetmete) ulatusega. KeA teostas ka Natura erandi hindamise, sh kindlaks määranud kahjustuse ulatuse tagantjärele hindamises. KeA jõudis järeldusele, et Natura erand ei kohaldu. Asendusmeetmete määramine pole lihtsalt järelem, st tuleb analüüsida, kas neid on piisavas ulatuses võimalik rakendada või mitte. Kui piisavas ulatuses asendusmeetmeid rakendada ei ole võimalik, ei saa ka Natura erandit kohaldada (korralduse p 3.5.4.3).

3.5.4.5. Jöelähtme VV on arvamisel, et KeA on ebaõigesti sisustanud asendusmeetmed loodusdirektiivi artikkel 6 lg 4 tähenduses, viidates Euroopa Kohtu lahenditele kohtuasjades nr C-304/05, nr C-521/12, nr C-387/15 ja C-388/15. Jöelähtme VV on seisukohal, et asendusmeetmete ulatus ei ole piiratud geograafiliselt tegevuskoha lähiumbrusega ning olemus ei ole piiratud konkreetse Natura 2000 ala olemusega, vaid asendusmeede loodusdirektiivi art 6 lg 4 tähenduses on mistahes tegevus, mis tagab või parandab Natura 2000 võrgustiku üldist sidusust. Jöelähtme VV leiab, et Ruu küla lähiumbruse Natura alana Natura elupaigatüübi Metsastunud lited (2180) kaitsmiseks kaitse alla võtmine võiks olla asendusmeetmeks, millega saaks tagada Natura võrgustiku üldise sidususe kaitset sellele vaatamata, et Linnamäe paisjärves jätkatakse vee paisutamist.

KeA hinnangul on Jöelähtme VV seisukoht ekslik ning Jöelähtme VV seisukohta ei toeta ka viidatud kohtulahendid. KeA on asendusmeetmete (hüvitusmeetmete) hindamisel lähtunud loodusdirektiivi art 6 lg-st 4 ja otsinud võimalikke asendusmeetmeid (hüvitusmeetmeid) liikmesriigis (Eesti), Jägala loodusala samas biogeograafilises (boreaalses) piirkonnas (Eesti kuulubki tervikuna vaid ühte - boreaalsesse piirkonda). Asendus- ehk hüvitusmeetmete eesmärgiks on korvata tegevuse negatiivset mõju, pakkudes seeläbi kompensatsiooni, mis oleks vastavuses asjaomasele liigile või elupaigale tekitatud kahjudega. Seega on hüvitusmeetmete eesmärgiks tagada mitmesuguste loodushoiu meetmetega Natura 2000 võrgustiku terviklikkus. Meetmed peavad olema tekkiva kahju suhtes proportsionaalsed ja looduses rakendatavad. Loodusdirektiivi art 6 lg 4 kohustab kaitsma Natura 2000 üldist sidusust. Seega eeldatakse direktiivis, et „algne“ võrgustik on olnud sidus. Kui kasutatakse erandkorda, tuleb olukorda parandada nii, et sidusus oleks täielikult taastatud. Ala tähtsus võrgustiku sidususe toetamisel sõltub ala kaitse-eesmärkidest, nende elupaikade ja liikide hulgast ja staatusest, mille kaitseks ala on määratud, ning ala rollist asjaomaste liikide ja elupaikade levilale vastava geograafilise jaotumise tagamisel. See tähendab, et asendamisel tuleb silmas pidada **ala kaitse-eesmärke ning negatiivselt mõjutatud elupaiku ja liike hulga ja staatuse poolest võrreldavas proportsioonis. Samal ajal tuleb kohasel viisil asendada asjaomase ala roll seoses biogeograafilise jaotumisega.**

Ala valimisel Natura 2000 võrgustikku võetakse elupaikade direktiivi alusel arvesse järgmist:

- 1) elupaik (elupaigad) ja liik (liigid) standardsel andmevormil kirjeldatud proportsioonides (pindalad, populatsioonid);
- 2) ala asukoht vastavas biogeograafilises piirkonnas;
- 3) valikukriteeriumid, mille on kehtestanud elupaikade komitee ja mida kasutab Euroopa bioloogilise mitmekesisuse teemakeskus, et nõustada komisjoni alade liidu loetellu lisamise küsimustes.

Asendusmeetmeid (hüvitusmeetmeid) kavandades peab lähtuma kõnealustest kriteeriumidest ning tagama, et meetmetega saavutatakse **algse ala valikut õigustanutega võrreldavad omadused ja funktsioonid**.⁵⁰ Seega on ekslik Jöelähtme VV arvamus, nagu hüvitusmeetmed poleks seotud ala olemusega ja jöelisi elupaiku saaks asendada ükskõik milliste elupaikadega (antud juhul metsaelupaigaga).

3.5.4.6. Jöelähtme VV viitab L.Lutsari ja M.Masingu töödele ning on seisukohal, et KeA ebaõigesti jätnud käsitlemata nahkhiirtega seonduva. Eelnõus puuduvad igasugused põhjendused selle kohta, miks loodushoiu seisukohalt peaks Linnamäe paisjärves vee paisutamise lõpetamine olema olulisem, kui samas paisjärves vee paisutamise läbi nahkhiirtele hea elukeskkonna tagamine.

⁵⁰ EK juhend Natura 2000 alade kaitsekorraldus — Elupaikade direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 sätet p 5.4.2.

KeA on nahkhiirte kaitse teemat põhjalikult kaalunud, kui Jõelähtme VV esitas 17.08.2017 kirjaga nr 3342 keskkonnaministrile ettepaneku muuta Jägala jõe hoiuala piire ja kaitse-eesmärke. Keskkonnaminister keeldus Jägala jõe hoiuala piiri ja kaitse-eesmärkide muutmise menetluse algatamisest 13.07.2017 käskkirjaga nr 1-2/18/57312⁵¹. Keskkonnaministri käskkirja lisaks on KeA poolt koostatud „Eksperdi hinnang Jägala jõe hoiuala laiendusala kaitse alla võtmisele ja kaitse-eesmärkide muutmisele”, milles on esitatud põhjendused, miks paisjärve säilitamine nahkhiirte jaoks ei kaalu üles jõelise elupaiga (elupaigatüüp ja liikide elupaigad) kaitset. Eksperdi hinnangu kokkuvõte on, et kehtivad piirid ja kaitsekord on piisavad kaitsmaks hoiuala kaitse-eesmärgiks seatud väärtuseid. Samuti on hoiuala kui nahkhiirte liikumiskoridor ja toitumisala kehtiva kaitsekorra ja piiri alusel Jägala jõe hoiualal piisavalt kaitstud. Hiljem pole lisandunud ühtegi sellist teaduslikku tööd, mis lükkaks eksperdi hinnangus esitatud seisukohad ümber. Keskkonnaministri otsus jäi jõusse ka pärast selle kolmes kohtuastmes vaidlustamist. Halduskohtu 30.04.2019 otsuse punktis 29.8 haldusasja nr 3-18-1611 kohta on leitud, et otsuse tegija on oma otsust piisavalt põhjendanud ning punktides 29.5–29.7 on halduskohus põhjalikult kirjeldanud, et nahkhiireekspertide L. Lutsari ja M. Masingu uurimistööd ja väited ei lükka Keskkonnaameti poolt esitatud põhjendusi ümber. Kui 2017. aastal sai KeA ekspertiisi koostamisel lähtuda ainult L. Lutsari tööst⁵², siis kohtuvaidluste ajaks oli valminud ka M. Masingu töö⁵³ ning kohtuasja arutamise käigus arutati ka Masingu töö tulemusi. Seega on ainetud Jõelähtme VV seisukohad, nagu KeA on ebaõigesti jätnud käsitlemata nahkhiirtega seonduva, viidates seejuures L. Lutsari ja M. Masingu töödele.

3.5.4.7. Jõelähtme VV on arvamusel, et KeA on ebaõigesti jätnud käsitlemata Linnamäe hüdroelektrijaama paisu muinsuskaitse all olemisega seonduva. Jõelähtme VV toob välja, et Muinsuskaitseamet 13.09.2024 eelhaldusaktiga keeldunud Linnamäe hüdroelektrijaama paisu paisutuse likvideerimiseks vajalike tööde tegemiseks muinsuskaitse eritingimuste andmisest ning on keelanud paisutuse likvideerimise Linnamäe hüdroelektrijaama paisu ja teiste mälestiste ühises kaitsevööndis. Jõelähtme VV leiab, et KeA on jätnud analüüsimata, kuidas peaks olema võimalik see, et OÜ Wooluvabrik samaaegselt ei likvideeri paisutust Linnamäe paisjärves (nagu seda nõuab Muinsuskaitseamet) ja likvideerib paisutuse Linnamäe paisjärves (nagu seda näib nõudvat Keskkonnaamet).

KeA märgib, et antud teemat on käsitletud käesoleva korralduse p 3.5.2.5. ja ei hakata siinkohal kordama.

/allkirjastatud digitaalselt/

Karina Laasik
juhtivspetsialist
veeosakond

⁵¹ Kättesaadav DHS-s 13.07.2018 nr 7-4/18/301-4 all.

⁵² „Nahkhiirte ja nende elupaikade inventuur Jägala jõe alamjooksul ja Jõelähtme jõe suudmes. Soovitused nahkhiirte kaitseks“, L. Lutsar, 2017. Kättesaadav https://joelahtme.ee/uudised-ja-teated/-/asset_publisher/5o8VvVk4Pd0R/content/jagala-joe-nahkhiireuuring

⁵³ Masing, M. 2019. Nahkhiirte detektor-uuring Jägala jõe alamjooksu piirkonnas 2018. aasta suvel (looduskaitse uurimustöö kokkuvõte). Sicista Arenduskeskus MTÜ. Kättesaadav KeA DHS-is 29.08.2019 nr 7-9/19/13878 all.

Maret Vildak
juhtivspetsialist
looduskasutuse osakond

Kairit Kriis
vanemspetsialist
veeosakond

Kerli Pettai
vee-elustiku spetsialist
jahinduse ja vee-elustiku büroo

Kristi Pai
vanemspetsialist
looduskaitse planeerimise osakond